

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ

Seramik Anasanat Dalı

BATIL İNANÇ NESNELERİNİN
ÇAĞDAŞ SERAMİK SANATINDA YORUMLANMASI

Büşra MADEN DEMİRKAYNAK

Yüksek Lisans Sanat Çalışması Raporu

Ankara, 2024

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ

Seramik Anasanat Dalı

BATIL İNANÇ NESNELERİNİN
ÇAĞDAŞ SERAMİK SANATINDA YORUMLANMASI

Büşra MADEN DEMİRKAYNAK

Yüksek Lisans Sanat Çalışması Raporu

Ankara, 2024

BATIL İNANÇ NESNELERİNİN ÇAĞDAŞ SERAMİK SANATINDA YORUMLANMASI

Danışman: Doç. Hikmet Mutlu YAĞCI

Yazar: Büşra MADEN DEMİRKAYNAK

ÖZ

İnsanlık, tarihin hemen her evresinde başına gelen herhangi bir kötü durumun üstesinden gelebilmek için zaman zaman bazı davranış ve uygulamalarda bulunmuştur. Doğal afetler, pandemi, ekonomik sorunlar, mutsuzluk, yalnızlık, korku duygusu gibi yaşadığı ruhsal bunalımlarından kurtulmanın yolunun inanmak olduğunu düşünmektedir. Batıl inançlar, insanların doğa karşısındaki güçsüzlüğünden beslenerek günümüze ulaşan, toplumların sosyal-kültürel kökenleriyle bağlantı kurma olanağı sunmaktadır. Bu inanışların bazılarının insanlar üzerinde psikolojik rahatlama oluşturduğu bilinse de genellikle insanlar üzerinde takıntıyla başlayan paranoyalara dönüştüğü bilinmektedir. İncelemeler doğrultusunda pozitif bilimle çelişen batıl inançlar ve bu inançların yarattığı olumsuz yönlerden çok bazı batıl inançların sembolü gibi görünen nesnelerin, farklı kültürlerde insanların davranışlarını nasıl etkilediği ve toplumdaki yeri araştırılmıştır. Yapılan uygulamalarda ise bu batıl inanç nesnelerinden esin kaynağı olanlar seçilmiş, değerlendirilmiş ve çağdaş seramik sanatına yansımaları ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın birinci bölümünde batıl inanç kavramından, batıl inançların insan yaşamındaki yerinden ve Türk kültüründeki batıl inançlardan bahsedilmektedir. İkinci bölümde farklı kültürlerin batıl inançları örneklendirilerek anlatılmıştır. Raporun devamında ise kişisel uygulamalar yer almaktadır. Bu kısımda ayrıca seramik alanında teknik açıdan araştırmacılara kaynak olabileceği düşünülen, tekstil alanında kullanılan bitkilerle deneyler yapılmıştır. Yapılan deneyler sonucu da doğal bitki boyama yöntemlerinin seramik yüzeylerdeki etkileri değerlendirilmiş, batıl inanış nesnelerinden esinlenerek seçilen hazır nesne formlar üzerine uygulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Batıl İnanç, batıl inanç nesneleri, Türk kültüründeki batıl inançlar, bitkilerle doğal boyama yöntemleri.

INTERPRETATION OF SUPERSTITIOUS BELIEF OBJECTS IN CONTEMPORARY CERAMIC ART

Supervisor: Doç. Hikmet Mutlu YAĞCI

Autor: Büşra MADEN DEMİRKAYNAK

ABSTRACT

Humanity has, from time to time, adopted certain behaviors and practices in order to overcome any bad situation it has encountered in almost every phase of history. He thinks that the way to get rid of the mental crises he experiences such as natural disasters, pandemics, economic problems, unhappiness, loneliness and fear is to believe. Superstitions provide the opportunity to connect with the social-cultural roots of societies, which have survived to this day by feeding on people's powerlessness against nature. Although it is known that some of these beliefs provide psychological relief to people, they often turn into paranoia that begins with obsession. In line with the investigations, superstitions that contradict positive science and the negative aspects created by these beliefs, rather than the negative aspects created by these beliefs, were investigated how objects that seem to be symbols of some superstitions affect people's behavior in different cultures and their place in society. In the applications, those that inspired these superstition objects were selected and evaluated and their reflections on contemporary ceramic art were tried to be revealed. In the first part of the study, the concept of superstition, the place of superstitions in human life and superstitions in Turkish culture are mentioned. In the second part, superstitions of different cultures are explained with examples. The rest of the report includes personal applications. In this section, experiments were also carried out with plants used in the textile field, which are thought to be a resource for technical researchers in the field of ceramics. As a result of the experiments, the effects of natural plant dyeing methods on ceramic surfaces were evaluated and they were applied on ready-made object forms inspired by superstition objects.

Key Words: Superstition, objects of superstition, superstitions in Turkish culture, natural dyeing methods with plants.

TEŞEKKÜR

Amacımın ne olduğunu unutmadan ilerlediğim bu uzun yolda desteğini her zaman gördüğüm değerli danışman hocam Doç. Hikmet Mutlu Yağcı ve bu süreçte bilgilerinden yararlandığım Prof. Dr. Mustafa Genç hocama, lisans ve lisansüstü eğitimim boyunca her zaman bana katkısı olan Seramik Bölümü'müzün değerli hocalarına teşekkür ederim. Umutsuzluğa kapıldığım zamanlarda desteğini her zaman gördüğüm eşime ve aileme, manevi ablam Mine'ye de sonsuz teşekkürler.

İÇİNDEKİLER DİZİNİ

ÖZ.....	i
ABSTRACT.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
İÇİNDEKİLER DİZİNİ.....	iv
GÖRSEL DİZİNİ.....	vii
GİRİŞ.....	1
1.BÖLÜM: İNANÇ, BATIL İNANÇ.....	2
1.1. Batıl İnanç Kavramı.....	2
1.2. Batıl İnançların İnsan Yaşamındaki Yeri.....	3
1.2.1. Mağara Resimleri.....	4
1.2.2. Yıldızlar ve Astroloji.....	7
1.2.3. Türk Kültüründe Batıl İnançlar.....	10
2.BÖLÜM: FARKLI KÜLTÜRLERDE BATIL İNANÇLAR.....	15
3. BÖLÜM: KİŞİSEL DENEYLER VE UYGULAMALAR.....	19
3.1. Paskalya.....	37
3.2. Anahtar.....	43
3.3. Nazar.....	45
3.4. Fildişi.....	51
3.5. Yonca.....	52
3.6. Uğur Böceği.....	57
SONUÇ.....	60
KAYNAKLAR.....	62

ETİK BEYANI.....	68
ORİJİNALLİK RAPORU.....	69
ORIGINALITY REPORT.....	70
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	71

GÖRSEL DİZİNİ

Görsel 1. Willendorf Venüsü, Viyana Doğa Tarihi Müzesi, (M. Ö. 25.000).....	5
Görsel 2. İnsan ve bizonun mücadele sahnesi. Lascaux, Fransa.....	6
Görsel 3. Lascaux Mağarası, Fransa.....	7
Görsel 4. Jacopo Tintoretto, “Samanyolu’ nun Kökeni” 148X165 cm tuval üzerine yağlı boya, 1570.....	9
Görsel 5. Kedi mummyası, British Museum.....	11
Görsel 6. Kedi mummyası, Rennes Güzel Sanatlar Müzesi Fransa.....	12
Görsel 7. Mevlana Türbesi, 16.yy, Konya.....	14
Görsel 8. Son Akşam Yemeği, Leonardo da Vinci, 15. Yy. Milano.....	17
Görsel 9. Kil çivi yazısı tablet, British Müzesi, M.Ö. 7. Yy.....	20
Görsel 10. Ayşe Simin Günday, Tekstil ürünü üzerinde ekolojik baskı uygulamaları, (05.12.2023).....	24
Görsel 11. Ayşe Simin Günday, Ekolojik baskı hazırlık ve uygulama aşamaları, (05.12.2023).....	25
Görsel 12. Ayşe Simin Günday, Ekolojik baskı uygulamaları, (05.12.2023).....	25
Görsel 13. Boyama Özelliği Olan Bitkiler,(Kişisel arşiv).....	26
Görsel 14. Bitkilerin kaynatılmasıyla elde edilen boya karışımları, (Kişisel arşiv),.....	27
Görsel 15. Mazı meşesinin seramik bünye üzerindeki deneme sonucu, (Kişisel arşiv).....	27
Görsel 16. Cehri bitkisinin seramik bünye üzerindeki deneme sonucu, (Kişisel Arşiv).....	28
Görsel 17. Kök boya bitkisinin seramik bünye üzerindeki deneme sonucu, (Kişisel Arşiv).....	29

Görsel 18. Hibiskus bitkisinin seramik bünye üzerindeki deneme sonucu, (Kişisel Arşiv).....	29
Görsel 19. Hibiskus ve kökboya bitkisinin seramik bünye üzerindeki deneme sonucu, (Kişisel Arşiv).....	30
Görsel 20. Muhabbet çiçeğinin seramik bünye üzerindeki deneme sonucu, (Kişisel Arşiv).....	30
Görsel 21. Ceviz meyvesinin seramik bünye üzerindeki deneme sonucu, (Kişisel Arşiv).....	31
Görsel 22. Yaprakların boyama öncesinde obje üzerine yerleştirilmesi, (Kişisel arşiv).....	32
Görsel 23. Pancar kabuklarının seramik bünye üzerindeki deneme sonucu, (Kişisel arşiv).....	32
Görsel 24. Çivit otunun seramik bünye üzerindeki deneme sonucu, (Kişisel arşiv).....	33
Görsel 25. Hibiskus bitkisinin seramik bünye üzerindeki deneme sonucu, (Kişisel arşiv).....	34
Görsel 26. Muhabbet çiçeği bitkisinin seramik bünye üzerindeki deneme sonucu, (Kişisel arşiv).....	34
Görsel 27. Kökboya bitkisinin seramik bünye üzerindeki deneme sonucu, (Kişisel arşiv).....	35
Görsel 28. Kurutulmuş ceviz kabuklarının seramik bünye üzerindeki deneme sonucu, (Kişisel arşiv).....	36
Görsel 29. Zerdeçal bitkisinin seramik bünye üzerindeki deneme sonucu, (Kişisel arşiv).....	36
Görsel 30. Hibiskus bitkisinin mavi gıda boyası ile seramik bünye üzerindeki deneme sonucu, (Kişisel arşiv).....	37

Görsel 31: Büşra Maden Demirkaynak, Yumurtalar, Boyama Hazırlık Aşaması, (Kişisel arşiv), 2024.....	38
Görsel 32: Büşra Maden Demirkaynak, Yumurtalar, Boyama Aşaması, (Kişisel arşiv), 2024.....	39
Görsel 33: Büşra Maden Demirkaynak, Uğur Böceği Doğal Boyama Uygulaması, 20x20x20 cm, (Kişisel arşiv), 2024.....	40
Görsel 34: Büşra Maden Demirkaynak, Uğur Böceği Doğal Boyama Uygulaması (Detay), 20x20x20 cm, (Kişisel arşiv), 2024.....	40
Görsel 35: Büşra Maden Demirkaynak, Nazar Konulu Doğal Boyama Uygulaması, 20x20x20 cm, (Kişisel arşiv), 2024.....	41
Görsel 36: Büşra Maden Demirkaynak, Nazar Konulu Doğal Boyama Uygulaması (Detay), 20x20x20 cm, (Kişisel arşiv), 2024.....	41
Görsel 37: Büşra Maden Demirkaynak, Yonca Konulu Doğal Boyama Uygulaması, 20x20x20 cm, (Kişisel arşiv), 2024.....	42
Görsel 38: Büşra Maden Demirkaynak, Yonca Konulu Doğal Boyama Uygulaması (Detay), 20x20x20 cm, (Kişisel arşiv), 2024.....	42
Görsel 39. Ankh (Nil'in Anahtarı, Crux Ansata).....	43
Görsel 40. Isis Duvar Resmi, Yorck Projesi Gesellschaft für Bildarchivierung GmbH, (GNU FDL), MÖ 1360.....	44
Görsel 41. Büşra Maden Demirkaynak, Aile, 27x25x20, Elle Şekillendirme, 1040 °C, (Kişisel arşiv), 2023.....	45
Görsel 42. Büşra Maden Demirkaynak, Nazar, 15x15x12, Elle Şekillendirme, 1040 °C, (Kişisel arşiv), 2023.....	46
Görsel 43. Büşra Maden Demirkaynak, Nazar (Detay), 15x15x12, Elle Şekillendirme, 1040 °C, (Kişisel arşiv), 2023.....	47
Görsel 44. Büşra Maden Demirkaynak, Nazar, 18x18x15, Elle Şekillendirme, 1040 °C, (Kişisel arşiv), 2023.....	47

Görsel 45. Büşra Maden Demirkaynak, Nazar (Yan Görüntü), 18x18x15, Elle Şekillendirme, 1040 °C, (Kişisel arşiv), 2023.....	48
Görsel 46. Büşra Maden Demirkaynak, Nazar, 20x20x17, Elle Şekillendirme, 1040 °C, (Kişisel arşiv), 2023.....	48
Görsel 47. Büşra Maden Demirkaynak, Nazar, Elle Şekillendirme, 1040 °C, (Kişisel arşiv), 2023.....	49
Görsel 48. Büşra Maden Demirkaynak, Nazar, 28x24x14, Elle Şekillendirme, 1040 °C, (Kişisel arşiv), 2023.....	50
Görsel 49. Büşra Maden Demirkaynak, Nazar (Detay), 28x24x14, Elle Şekillendirme, 1040 °C, (Kişisel arşiv), 2023.....	50
Görsel 50. Büşra Maden Demirkaynak, Fildişi, 29x20x11, Elle Şekillendirme, 1040 °C, (Kişisel arşiv), 2024.....	51
Görsel 51. Büşra Maden Demirkaynak, Fildişi (Detay), 29x20x11, Elle Şekillendirme, 1040 °C, (Kişisel arşiv), 2024.....	52
Görsel 52. Büşra Maden Demirkaynak, Yonca, 25x25x10, Elle Şekillendirme, 1040 °C, (Kişisel arşiv), 2024.....	53
Görsel 53. Büşra Maden Demirkaynak, Yonca (Yan Görüntü), 25x25x10, Elle Şekillendirme, 1040 °C, (Kişisel arşiv), 2024.....	53
Görsel 54. Büşra Maden Demirkaynak, Yonca, 24x22x13, Elle Şekillendirme, 1040 °C, (Kişisel arşiv), 2023.....	54
Görsel 55. Büşra Maden Demirkaynak, Yonca (Yan Görüntü), 24x22x13, Elle Şekillendirme, 1040 °C, (Kişisel arşiv), 2023.....	55
Görsel 56. Büşra Maden Demirkaynak, Yonca, 23x22x12, Elle Şekillendirme, 1040 °C, (Kişisel arşiv), 2024.....	56
Görsel 57. Büşra Maden Demirkaynak, Yonca (Yan Görüntü), 23x22x12, Elle Şekillendirme, 1040 °C, (Kişisel arşiv), 2024.....	56

Görsel 58. Büşra Maden Demirkaynak, Uğur Böceği, 28x24x20, Elle
Şekillendirme, 1040 °C, (Kişisel arşiv), 2024.....58

Görsel 59. Büşra Maden Demirkaynak, Uğur Böceği (Üst Görüntü), 28x24x20,
ElleŞekillendirme,1040°C,(Kişisel arşiv),2024.....59

GİRİŞ

İnsanlar inançlara sığınarak korunduklarını düşünmektedirler. Bireylerin ya da makro ölçekte toplumların yaşadığı ekonomik yapının kötüleşmesi, doğal felaketler, hastalıklar gibi kaotik durumlarda batıl inançların ortaya çıkarak yaygınlaştığı görülmektedir. Böyle ruhsal çöküşlerin yaşandığı dönemlerde insanoğlu içinde olduğu çıkmazdan kurtulmanın yolunu; totem, büyü ve ritüeller uygulamaktan geçtiğini düşünmektedirler. Bilimsellik, akılla, mantıkla bir alakası olmayan batıl inançlar bireylerde farklı duyguları harekete geçirmektedir. Kişiden kişiye değişiklik gösteren bu inançlar mutluluk verici ve ruhsal problemlerden kurtulmanın bir yolu olarak görülebilir, fakat bu tür inançların insanlar üzerinde yarattığı olumsuz etkiler olduğu da bilinmektedir (Türkoğlu, 2009, s. 68).

Raporun birinci bölümünde inanç ve batıl inanç kavramları üzerinde durulmuş, batıl inançların insanların günlük yaşantılarını nasıl etkilediğinden bahsedilmiştir. Tarih öncesi dönemlerde yapılan mağara resimlerinin de bir tür büyü ritüeli olduğunun düşünüldüğünden bahsedilerek, yıldızlar ve astroloji alt başlıkları incelenmiş, günümüze ulaşmasının ve insanların bu tür inançları neden benimsediklerinden bahsedilmiştir. Türk kültüründe uygulanan inançların neler olduğu araştırılmıştır.

İkinci bölümde bu inançların çeşitliliğinden bahsedilerek genel örneklendirmelerle açıklanmıştır. Bilinen tüm bu inançlardan yola çıkılarak çalışmanın üçüncü bölümünde alt başlıklar olarak; paskalya, anahtar, nazar, yonca, uğur böceği konuları ele alınarak seramik formlarla uygulamaları yapılmıştır. Uygulamalar bölümünde boyama özelliği olan ve genellikle tekstil ürünlerini boyamada kullanılan bazı bitkilerin seramik üzerindeki etki ve sonuçları araştırılmış, literatüre kaynak olabileceği düşünülen çalışmalar yapılmıştır.

1.BÖLÜM: İNANÇ, BATIL İNANÇ

Cambridge İngilizce sözlükte batıl inanç; “Belirli eylemlerin veya nesnelerin şanslı veya şanssız olduğu inancı” olarak ifade edilmektedir (Cambridge İngilizce Sözlük, 2023). Batıl inançlar en ilkel kabilelerden modern toplumlara kadar uzanan, yıllar içinde değişime uğrayabilen sosyo-psikolojik olgulardır. İnançlar bireylerin farklı duygularını harekete geçirmektedir. İnsanların ritüellerden medet umması ve hurafelere inanması modernleşmenin etkisiyle batıl inançların çeşitliliğini günden güne arttırmaktadır. İnsanlar üzerinde olumlu olumsuz birçok etkisi bulunan batıl inançlar etnoloji sözlüğünde; “Korku, çaresizlik, çağrışım gibi psikolojik nedenlerle beliren, geleceği bilmek isteğiyle bazı rastlantı benzerlikleri iyilik ya da kötülüğün ön belirtileri olarak değerlendirilen, bilimin ve geçerli bir dinin reddettiği birtakım doğaüstü kuvvetlerin varlığını kabul eden, kuşaktan kuşağa geçen yanlış ve boş inanmalar” olarak tanımlanmaktadır (Etnoloji Sözlüğü, 1971).

1.1. Batıl İnanç Kavramı

Bâtıl kavramı; Arapça’da “butlan” kökünden türetilen, boşa gitmek, temelsiz ve devamsız olmak anlamını taşımaktadır (TDV İslam Ansiklopedisi, 2023). Batıl inanç kavramının temelini oluşturan bu anlayış zamanla insanoğlunun acizliği ve umutsuzluğundan da beslenerek günümüze kadar gelmiş ve hala devam etmektedir. Masallar, efsaneler yoluyla günümüze kadar gelen birçok inanç yaşantımızın önemli bir bölümünü kapsayıp, yaşam şeklimizi değiştirmemizde etkili olmaktadır.

Efsaneler, halk edebiyatı türleri, atasözleri, masallar, halk türküleri ve destanların inançları aktarma aracı olduğu bilinmektedir. Buradan hareketle Saenko; Bâtıl inançların geleceği görebilmeyi, olabilecek sıkıntıları tahmin ettiğini ve bu isteğin ardında canlıların geleceğe merak duyma veya kendi yaşamlarında meydana gelebilecek durumları anlayabilme, kaderleri hakkında farklı imgesel işaretleri

görebilme ve sonucunda da kendilerini herhangi bir duruma karşı hazırlama isteğinin yattığını belirtmiştir (Saenko, 2005, s. 83).

Batıl inançlar, kişilerin esas gereksinimlerini kapsayan istikrarlı ve fonksiyonel bir mana oluşturma yönteminin bir yapıtı olarak açığa çıkmaktadırlar. İnsanlar özellikle hayatlarıyla alakalı olarak ilimin yanıtlayamadığı meselelerin yanıtlarını insanların inançları içinde bulabilmektedirler. Bununla alakalıdır ki, bireylerin ileriye sezip denetlemek adına, fikirlerinde kurguladıkları kuramları medeni sebeplerle de karıştırarak, ritüeller haline dönüştürmeleri batıl olarak adlandırdığımız inançlarımıza topluma ilişkin bir ayrıcalık kazandırmaktadır (Ayhan ve Yazar, 2005, s.19).

1.2. Batıl İnançların İnsan Yaşamındaki Yeri

İnançların, bilinen en eski uygarlıkların farklı din ve toplumların güçsüzlüklerinden, geleneklerinden, doğaüstü olaylardan da beslenerek, gerçeklikle uzaktan yakından bir ilişkisi olmadan günümüze geldiği bilinmektedir. Bu inançları gerçeklikle hiçbir alakası olmadığından batıl olarak tanımlamaktayız. Dünya'nın her yerinde farklı kültür ve ülkelerde inançlar hep var olmuştur. Özbek, dinin başlangıcına ilişkin en eski arkeolojik çalışma bulgularının Neandertallerin ölü gömme ritüeliyle başlamış olduğunu söylemektedir. Ölümle alakalı dinsel faaliyetlerde bulunan Neandertaller ölümlerini ellerini baş hizasında olacak biçimde ve diz kısımlarını karın bölgesine çekilmiş durumda yeniden doğumu andıracak, yana yatılmış şekilde gömmüş olduklarını söylemektedir. Ölmüş kişilerin üstlerinin hayatı temsil eden kırmızı renkli topraktan elde ettikleri boylarla kapatıldığı ve mezar içinde ölümlerle birlikte değerli eşyalarının ve hediyelerin birlikte gömüldüğünün yapılan kazılar sonucunda görüldüğünü ifade eden Özbek, bu görüntülerin ölümden sonra ki hayata inanmanın ilk örnekleri olarak değerlendirilebileceğini söylemektedir (Özbek, 2000, s. 149-151). Bu bilgiler ışığında Özbek; Fransa ve İsviçre bölgesi mağaralarındaki kazı çalışmalarında üst bölgeleri tamamen ayı kafataslarıyla çevrelenmiş Neandertal mezarlarıyla karşılaşılmış olmasının bu kişilerin, ayları kutsal

gördüklerinin bir izlenimi olduğu şeklinde yorumlamaktadır. Araştırmalar doğrultusunda bu bulguların bazı topluluklarda görülen hayvan kültünün kaynakları hakkındaki ilk bulgular olabileceğini de ifade etmektedir (Özbek, 1997, s. 32).

Bir nesneye, bir düşünceye, bazen bir söze inanmak birey için yol gösterici ve umut verici olabilmektedir. Merak olgusu inanç kavramının bir parçası olarak görülmektedir. Türkoğlu'na göre, eski zamanlarda insanlar hayatları konusundaki önemli hükümleri tanrıların verdiği inenarak, tanrıların kararlarını en hızlı ve kısa yöntemle öğrenmeye çalıştıklarından bahsetmektedir. İnsanlar çeşitli doğa olaylarını tanrılardan gelen mesajlar olarak görmekte, madeni paraların tanrıların karar mekanizmalarının bir aracı olduğunu düşünmekteydiler. Türkoğlu; Roma döneminde başlayan havaya madeni para fırlatarak tanrılardan cevap alma yönteminin çok ciddi boyutlara ulaşp yasal mahkeme sonuçlarında bile uygulanıyor olmasından bahsetmektedir (Türkoğlu, 2016, s. 17).

İnsanoğlunun yapısında var olan merak duygusuyla birlikte günümüzde popüler bir hal alan falcılık, büyücülük, kâhinlik, gibi sözde meslek dalları oluşmuştur. Bu meslekler insanların en fazla sömürülen yönü olup mesleği yapan kişilerin meşhur olma yolunda ilerlediğini, sosyal medya platformlarında da oldukça popülerlik kazandıklarını görmekteyiz. Batıl inançlar insanların günlük yaşantısının bir parçası, özüksedikleri bir davranış biçimi ve kehanetler silsilesidir. Bir hurafeye ya inanırsınız ya da inanmazsınız batıl inançlarda mantık aranmamaktadır.

1.2.1. Mağara Resimleri

Üst Paleolitik dönem mağaralarındaki duvar resimlerinin konusu çoğunlukla hayvan sembollerinden oluşurken, aynı dönemin heykelciklerinin konusunda daha çok kadınların anlatıldığı görülmektedir. Ateş bu heykelciklerin Paleolitik dönemde tanrıça inancının yoğun olarak yaşandığının göstergesi olduğunu düşünmektedir. Mistik doğurganlık gücünün bu heykelciklerde yaşadığı bilindiğinden, bu tanrıça sembollerinin kutsal merasimler sırasında taşımakta olduğu büyüsel gücün

kadınlara geçtiğine ve bunun sonucunda toplumun kendi kendini yeniden üretebilmesinin sağlandığına inanıldığını ifade etmektedir (Ateş, 2001, s. 80).

Tanrıça (Kybele) heykelcikleri incelendiğinde gerçeküstü görünüşleri oldukları görülmektedir. Vücut hatları abartılarak yapılmış Kybele heykelciklerinin dönem insanı tarafından kusurlu olarak yapıldığı düşünülmemelidir, aksine her yapılan heykelcik mitik anayı, doğurganlığı ve bereketi temsil etmektedir. Törenlerde kullanıldığı düşünülen bu heykelciklerden Willendorf Venüsü'nün MÖ 25.000 yıllarında Willendorf'ta yapılan demiryolu inşaatı sırasında keşfedildiği bilinmektedir (Wikipedia.org, 2024).

Görsel 1: Willendorf Venüsü, Viyana Doğa Tarihi Müzesi, M. Ö. 25.000, (15.09.2022).

<https://124.im/wbEsGO>

Mağara resimlerinde ise en dikkat çeken kompozisyon bir bizon ve insanın mücadele sahnesidir (Görsel 2).

Görsel 2: İnsan ve bizonun mücadele sahnesi. Lascaux, Fransa, (18.10.2023), <https://l24.im/Fk4qb>

Gombrich “Sanatın Öyküsü” adlı kitabında bu mağaralara girmenin insanlara tuhaf ve gizemli bir duygu verdiğini ifade etmektedir. Mağaraya giden yolda bazen dar ve alçak koridorlardan geçildiğini, koca bir karanlığın içinde el fenerinizin aniden bir boğa resmini aydınlattığından bahsetmektedir. Bu resimlerin ulaşılması oldukça güç olan bir alana yapıldığı ve yapılma amacının sadece süsleme olmadığını anlatmaktadır. Lascaux Mağarası’ndaki resimlerin dışında, mağara duvarları ve tavanlardaki resimlerin düzensiz yapıldığından, figürlerin normalden farklı tasvir edildiğinden bazen de birbiri üstüne boyandığından ya da çizilmiş olduğundan bahsetmektedir. Gombrich bu kalıntılar hakkında düşüncelerini şöyle ifade etmektedir; Bunlar, düşlerin tesiriyle ve evrenle alakalı inanışların, bilinen en eski örneklerindendir. Bir başka söylemle, ilkel avcı toplayıcılar, zorlukla ok ve balta gibi eşyalarını kullanarak avladıkları hayvanların sadece resmini çizmekte ve bu sebeple de gerçek hayvanların bu güçlere teslim olacağına inanmışlardır (Gombrich, 1992, s. 21). Mağara resimlerinin bir tür büyü ritüeli olduğu düşünülmektedir. Benimsenen bu düşünceyle yapılan resimler sayesinde hayvanlar insanların güçlerine boyun eğmekteydi ve bu nedenle de hayvanların daha rahat avladıklarını düşünmekteydiler.

Birbirinden çok farklı ve sayısız inancın olduğundan, bu inançların aslında kendi çağımızdan çok da uzak sayılmadığından bahseden Gombrich; Günümüzde hala

büyüsel amaçlarla kayalıklara hayvan resimlerinin çizildiğinden ve başka kabile üyelerinin ise periyodik kutlamalarında hayvan kılığına bürünerek, hayvan gibi davranarak kutsal oyunlar oynadığından bahsetmektedir. Bu bilgiler doğrultusunda bazı kabilelerin bu şekilde davranmakla bir bakıma, av hayvanlarına karşı üstünlük sağlayacaklarına inandıkları anlatılmaktadır. Aynı masallardaki gibi, bir kabilenin bazı hayvanlarla akraba olduğuna inanması, kabile üyelerinin kurt veya bir kurbağa kabilesi olduğunu düşünmesinin çok rastlanan bir durum olduğu ve tüm bu inanışların oldukça garip olduğu ifade edilmektedir (Gombrich, 1992, s. 21).

Örneğin; "Bir okla yaralanmış bir hayvan resmi av sırasında bir hayvanın yediği oklarla gerçekten de yere düşmesini sağlayan gizli bir talimattı. Yaban öküzü, bizon ya da ren geyiği yanında kil, kemik fildişi üstüne çizilmiş bir el figürü hayvanı büyü, yani tehlikeli hayvanları mağaradan uzaklaştırmaya yarayan yalvarıp yakarma ritüeli ya da sahip oldukları insanüstü gücün sırrını ele geçirebilmek, vahşi hayvanlara istediğini yaptırabilmek amacıyla onun içine girip onunla birleşme ritüeline başvurmayı ifade ediyordu. (Ruffat, 1977, s. 11), (Görsel 3)

Görsel 3: Lascaux Mağarası, Fransa, (18.10.2023), <https://l24.im/oGpaF>

1.2.2. Yıldızlar ve Astroloji

Ortaçağ'ı incelemiş birçok araştırmacı ve yazar için batıl inançlar bilinçsizliğin, korkunun ve çaresizliğin bir ürünü olarak görülmüştür. Yıldızlarla ilgili tüm

hadiseler doğa olaylarının ve felaketlerin yaşanacağına, hatta önemli bir kişinin ölebileceğiyle ilişkilendirilebilmektedir. İnançların açıklanması ve gelişmesini sağlayan unsurların başında sembolizm, imgecilik gelmektedir. Semboller ilk çağdan modern topluma ulaşmış, farklı anlamlar kazanarak günümüze kadar gelmiştir. Günümüzde ise birçok insanın hayatında önemli bir yeri olan sembolik ifadeler yıldız haritaları, burç yorumları, astroloji batıl inançlardan sıyrılarak günlük hayatın bir parçası haline gelmiş durumdadır.

Astroloji, yıldız ve gezegen konumlarının insanların yaşamları üzerindeki etkilerini inceleyen sözde bilim dalı olarak, bir gökbilim terimi olan Samanyolu'nu ise gökyüzünde boydan boya görülen, milyonlarca yıldızdan ve gaz bulutundan oluşmuş, uzun yıldız kümesi olarak tanımlanmaktadır. Antik Yunan ve Roma uygarlıkları bu oluşumu mitoloji ile açıklamaya çalışmaktadır. Samanyolu'nun Yunanca ismi; "Glaxias Kyklos" (Milky Circle) Sütü Halka, Latince ismi ise "Via Lactea" (Milky Way) Sütü yol olarak bilinmektedir (sanatabasla.com). Garip görünen bu adlandırmalar mitolojik hikayeleriyle anlam kazanmaktadır. Samanyolu'nun oluşumuna dair çok sayıda söylenti olmakla birlikte, bunlardan en bilineni Yunan Mitolojisinde geçen Herakles'in hikayesidir.

Hera'nın kıskançlığından korkan Alkmene henüz doğan çocuğunu Thebai'nin dışında bir tarlaya bırakmıştı. Tam bu sırada Zeus'un isteğiyle Athena, Hera' yı yanına alarak yürüyüşe çıkmıştı. "Canım şuraya bak" dedi Athena gerçekten şaşırmış gibi yaparak, "Ne kadar güzel bir çocuk. Bir annenin böyle bir bebeği buraya bırakması için gerçekten delirmiş olması gerekir. Hadi senin memelerinde nasılsa süt var, izin ver de şu küçük yaratık da birazını emsin." Bunun üzerine Hera hiç düşünmeden çocuğu emzirmek için kucağına aldı. Ancak Herakles Tanrıça'nın memesini öyle kuvvetli emdi ki Hera, duyduğu acıyla bebeği yere fırlattı. Bu arada göğüsten fışkıran süt, gökyüzüne çıkarak adına Samanyolu denilen yıldız kümesini oluşturdu. (Graves, 2004, s. 606)

Bazı yazarların söylemine göre Herakles küçük bir bebekken Hermes tarafından Olympos'a getirilmiştir. Zeus Herakles'i Hera uyurken, göğsünde emzirdiğini ve bu yıldız kümesinin de Hera'nın uyanarak bebeği itmesiyle oluştuğunu veya bebeğin ihtirasla, gereğinden çok daha fazla sütü çektikten sonra çıkarmasıyla samanyolunun oluştuğu söylenmektedirler. Bu hikaye sahnesi mitolojik ve allegorik

konuları içeren tablolar ve portreler ile tanınmış Venedikli ressam Jacopo Tintoretto tarafından 1570 yılında resmedilmiştir (Görsel 4).

Görsel 4: Jacopo Tintoretto, “Samanyolu’ nun Kökeni” 149x165 cm tuval üzerine yağlı boya, 1570, National Gallery Londra, (21.09.2022), <https://l24.im/oVexiGl>

Yeryüzünde her insanın bir yıldızı olduğu kanısı, gökte bir yıldızın kayması o yıldızın sahibinin öldüğüne veya öleceğine yorumlanması yıldızlarla ilgili çok bilinen inanışlardan birkaçıdır. Samanyolu’nun nasıl meydana geldiğini anlatan bir diğer hikaye ise yıldızlar üzerine olan inanışların en bilinenidir. Samanyolu’nu sayısız yıldızın gökyüzünde çizdiği parlak iz, olarak tanımlayan Boratav; bir rivayete göre Samanyolu’nun bir saman hırsız karı kocanın kaçarken arkalarından döktüğü samanlardan oluştuğunu söylemektedir. Bu efsaneye göre, suçları ortaya çıkan karı koca utançlarından dolayı göğe çıkmakta, çaldığı samanları da döke saça kaçarken günahının tanıtıları samanlar izi boyunca Samanyolu’nu oluşturmaktadır. Boratav’ın ifadesiyle; kıyamet kopacağına yakın Samanyolu güneşe dönüşecek ve günden güne parlaklaşması da buna tanıt olacaktır (Boratav, 1984, s. 19).

Orçin, dünyanın zamanla şans, kadercilik ve falcılık gibi konulara meyilli olması, aynı zamanda fal baktırmak, bahis oyunları oynamak, astroloji, burç yorumları gibi tutulan bir kültüre olan talebin artmasına sebep olduğunu, evrensel olarak da ülkemizde oldukça revaçta olan bu ürünlerin, bilime ters pratikler olduğunu düşünmektedir (Orçin, 2021, s. 143). Günümüz insanının sorunlar ve sıkıntılarla geçen hayatını biraz olsun keyifli kılan ve motive eden günlük burç, yükselen burç yorumları, burçların aşk uyumları, yıldız falları insanların yaşamında önem kazanmaya devam etmektedir.

1.2.3. Türk Kültüründe Batıl İnançlar

Anadolu insanının hayatında önemli rolü olan yapılarından biri de inançlarıdır. Türk gelenek, görenek ve inanışların çoğunun temelinde batıl inançların var olduğu düşünülmektedir. Türk kültüründe yaygın olarak görülen batıl inançlar, günlük yaşamın ayrılmaz bir parçası haline gelmektedir. Evlenme törenlerinde, doğumlarda, ölümlerde bu inançlar sıkça karşımıza çıkmaktadır. Ayna kırılması uğursuzluk getirmekte, iki bayram arası düğün yapılması kötü bir evlilik yapacağınıza yorumlanmaktadır (Köse, 2021, s. 122). Başa düşen kuş pisliği şanslı sayılıp para geleceğine işaret etmektedir. Sağ ayakla kapı eşiğinden girmek, kapı girişinde veya evde at nalı bulundurmak şans getirmekte, merdiven altından geçmek ise uğursuzluk getirmektedir. Elden ele makas veya bıçak almak iyi sayılmamakta, yeni doğan bebekler kırk günlük olduklarında tuzlanmaktadırlar. Tahtaya üç kez vurmanın kötülüklerden koruduğuna, kara kedi görmenin uğursuzluk getirdiğine inanılmaktadır. Dört yapraklı yoncayı bulan kişi şanslı sayılmaktadır, yılın belli dönemlerinde yatır ve türbe ziyaretleri yapılmaktadır. Yıldız kaydığında dilek dilemek, muska yaptırmak, nazar boncuğu takmak, uğur böceği gördüğümüzde şanslı olduğumuzu düşünmek ve bir şeyi kırk defa söylemenin sonucunda söylenen sözün elbet bir gün gerçek olacağı düşüncesi Türk kültüründe oldukça bilinen inançlardandır.

Hayvanlar üzerine de birçok inanış bulunmaktadır. Örneğin; bir karganın ötmesi kötü bir habere işarettir, kara kedinin önünden geçmesi uğursuzluk getirir, köpeğin uluması ölümün habercisidir, baykuşun ötmesi bir felaketin olacağına, vakitsiz öten

horozun savaş çıkacağına habercisi olması gibi (Türkoğlu, 2009). Kötü olayların habercisi olmalarının yanı sıra bereket ve şansı simgeleyen hayvanlar da bulunmaktadır. Örneğin filin bulunduğu yere bolluk, bereket getirdiği düşüncesi gibi. Hayvanlar ve bitkiler kendilerinden yararlanma açısından benzerlik göstermektedirler. Yaratılışları ve transformasyonlarını tanımlayan mitlere ve inançlara konu olmaktadır. İnsanların, hayvanların, bitkilerin, cansız varlıkların canlanmasını, canlı varlığın cansız madde haline gelmesine tüm bu olayların da dönüşümünü, Boratav metamorfoz olarak tanımlamaktadır (Boratav, 1984, s. 62).

Kara kedinin uğursuzluk getirdiği inancının kaynağı, milattan önce 3000'li yıllarda Antik Mısırlılara kadar dayandığı bilinmektedir. Kediler bu dönemde birçok din ile bağlantılı kutsal bir canlı olarak görülmekteydiler. Antik Mısır' da özellikle dişi olan kara kediler tanrıça olarak görülmekteydi. Mısırlılar çok sayıda kedi mumyalamışlardır ve bu mumyalarla dünyanın bilinen ilk evcil hayvan mezarlığını oluşturmuşlardır. Kedi mumyaları arkeologlar tarafından Mısır'ın başkenti olan Kahire'nin güneyinde bulunan Sakkara piramidi dolaylarında keşfedilmiştir. Mezar yapılarında birçok kedi mumyası ve kedi heykelleri bulunmuştur (Görsel 5,6).

Görsel 5: Kedi mumyası, British Museum, (21.11.2023), <https://l24.im/1EI84dc>

Görsel 6: Kedi mummyası, Rennes Güzel Sanatlar Müzesi Fransa, (21.11.2023), <https://l24.im/vRE>

Kediler üzerine yapılan araştırmaların sonucunda, insan vücudundaki bütün olumsuz enerjiyi kendi vücutlarına topladığı, hatta siyah renkteki kedilerin diğer kedilerden daha fazla bu enerjiyi aldıkları bilinmektedir. Siyah renkteki kedilerin bu enerjiyi daha fazla aldığının farkına varan bir dönem kara büyücüler, bu olumsuz enerjiyi aktarmak istedikleri insanda kara kedileri bir vasıta olarak kullanmışlardır (Türkoğlu, 2009, s. 14). Kara büyücülerin yaptıkları bu uygulama kara kediyle alakalı negatif düşüncelerin günümüze kadar ulaşmasını sağlamış ve halk arasında kara kedinin uğursuzluk getirdiği inancı doğmuştur.

Genellikle köylerde nazardan koruyucu özellik taşıdığı düşünülen nal simgesi at nalı, eşek nalı olarak kullanılmaktadır. At nalının bulunmadığı yerlerde madenlerden, plastikten, kil gibi materyallerden yararlanılarak nal şekli yapılmaktadır. Nal veya nal şeklinde oluşturulan dekoratif objeler genellikle evlerde, evlerin kapısında, arabalara asılarak kullanılmaktadır. Bazen boncuklarla birlikte de kullanıldığı görülmektedir. Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölge illerinde daha çok kullanılan at nalının nazar ve kötü gözlerden koruduğuna, genellikle giriş kapılarının üstüne asılarak eve giren kişinin negatif enerjisini üstüne çekip nazardan koruduğuna inanılmaktadır. At nalı iyi şansı temsil etmektedir. Kapıların tam üzerine uç kısımları yukarıya doğru gelecek şekilde asılmaktadır

(Türkoğlu, 2009, s.24). Bu şekilde asılmasının sebebi ise şansın ve pozitif enerjinin uçlarından aşağıya doğru akıp gitmesine engel olma düşüncesidir.

Hıdırellez kutlamalarının da Türk kültüründe önemli bir yeri bulunmaktadır. Hıdırellez baharın habercisi olup her yıl kutlanan mevsimlik bir bayram olarak bilinmektedir. Ülkemizde genellikle 5 Mayıs günü dilekler dilenir ve herkes bildiği bir şekilde kutlamasını yapmaktadır. 6 Mayıs günü de Hızır'ın geçtiği gün olarak kabul edilmektedir. Kutlamalarda genellikle küçük bir ateş yakılıp üzerinden atlanılır, gül ağaçlarının dalına çizilen resimler ve bozuk para asılır, ertesi gün para alınıp bütün bir yıl cüzdanda taşınmaktadır. O gün salıncakta sallanılır, genç kızlar yüzük, küpe gibi eşyalarını çömlek içinde tutarak bütün bir yılın bereketli geçeceğini düşünmektedirler.

Kışın sıkıntılı ve kara günlerinden sonra hayat dolu yeşil bahara kavuşmanın sevinci bugün bir bayram olarak kutlama geleneğinin amili oluşturur. Bugüne Hızır veya Hıdırellez denilmesinin sebepleri ise: Bizzat Hızır kelimesinin ifadesinden de anlaşılacağı üzere Hızır'ın gezdiği, ayak bastığı yerlerin yeşilleneceği ve her şeyin uğur ve bereket bulacağı inancıdır. (Güngör, 1956, s. 60)

Hıdırellez (Hızır-İlyas) tesmiyesi ise; denizlerin hakimi ve denizlerin piri addedilen İlyas ile dünya üzerinde darda kalanların yardımcısı Hızır'ın bugün (23 Nisan' da) denizle kara arasında bir karada buluşacakları kanaatinden doğmuş olması muhtemeldir (Güngör, 1956, s. 60).

Anadolu'da türbe inancı da yaygın olarak uygulanan ritüeller arasında yer almaktadır. Çeşitli doğaüstü güçleri olduğuna inanılan ermiş kişilere halk farklı hastalıklarının tedavisi için başvurmakta ve iyileşene kadar yatır, türbe ziyaretlerine devam etmektedir. Yatır ziyaretlerini genellikle kadınların gerçekleştirdiği görülmektedir. İstanbul'daki Zuhurat Baba Türbesi'ne giden ve çocuğu olmayan kadınlar türbeye bezden yapılmış bir beşik bıraktıkları takdirde bebek sahibi olabileceklerine inanmaktadırlar (Ünal, 2007). Telli Baba Türbesi'nde her dilek için ayrı bir parça tel keserek yanlarında taşımaktadırlar (Köse ve Ayten, 2009, s.56). Oruç Baba Türbesi'nde bereketi simgelediği düşüncesiyle insanlar; bir

parça ekmek ve sirkeyle oruçlarını açmaktadırlar (kltrenvanteri.com). Türbe sayıları azalmakla birlikte yılın belli dönemlerinde çok sayıda ziyaretçinin uğradığı, varlığını sürdürmekte olan türbeler de bulunmaktadır. Ayasofya Camii, Sultan Ahmet Camii, Eyüp Sultan Camii ve Türbesi, Mevlana Türbesi, Telli Baba Türbesi, Hz. Yua ve Hacı Bektaş-ı Veli Türbesi, Balıklı Gl, Oruç Baba Türbesi, Hacı Bayram Camii ve Türbesi, Şeyh Edebali Türbesi en çok ziyaret edilen türbeler olarak bilinmektedir (Anadoluyugeziyorum.com, 2024).

Görsel 7: Mevlana Türbesi, 16.yy, Konya, (12.07.2023), <https://l24.im/alwnu>

Anadolu'da yeni doğan bebeklere kırk çıkartma seremonileri yapılmaktadır. Eski amacı bebeği doğaüstü glerden korumak olsa da günümüzde bu kırklama törenleri eğlenceli partiler halinde yapılmaktadır. Bu inanışa göre, yeni doğan bebek ve annenin kırk gün evden çıkmaması, evden çıkması halinde ise cin ve şeytanın musallat olacağına ya da nazarın etkisinde kalacağına inanılmaktadır. Halk arasında yeni doğan bebeklere tuzlama işlemlerinin de uygulandığını görmekteyiz. Bu inanışa göre bebeğin ileride güçlü ve faydalı bir insan olması amaçlanmakta ve bazı yörelerde de bebeğin yastığının altına kaplumbağa konulmaktadır (iekler, 2019, s. 172). Bebeklere nl, nder kişilerin isimlerinin verilme sebebi ise bebeğin ileride güçlü ve yararlı bir insan olacağının düşünülmesidir.

2.BÖLÜM: FARKLI KÜLTÜRLERDE BATIL İNANÇLAR

İnsanoğlu ilkel dönemlerden günümüze kadar tabiatla bir takım doğaüstü güçlerin olduğuna hep inanmış, bu güçleri kutsallaştırmış ve efsaneler masallarla yaşatmaya devam etmiştir. Bazı ülkelerde yaygın olarak bilinen batıl inançlardan bazıları şunlardır; Afrika'da timsah dişinin bolluk ve bereket getirdiğine, Viking inanişinde meşe palamudunun kötülüklerden koruduğuna, Kızılderili bebeklerin uğur getirdiğine, Çin ve birçok Asya ülkesinde bulunan aslan heykellerinin gücün temsilcisi olduğu düşünülmektedir. Ankh adı verilen eski Mısır'da kullanılan antik muskaların kötülüklerle karşı koruyucu olduğuna, Avrupa'da domuz kumbarasının iyi şans getirdiğine, Asya'da üç bacaklı kurbağanın, Japonya' da anahtar sembolünün uğur getirdiğine inanılmaktadır. Yüzyıllar boyunca sürekliliğini koruyup gelenekselleşen bazı batıl inançlar arasında; dört yapraklı yonca, uğur böceği, anahtar, ejderha maskotu, çanta veya ayakkabı içinde bozuk para bulundurmak, kuyuya para atıp dilek dilemek, evde fil ve buda heykeli bulundurmanın bereketi arttırdığına, at nalının huzur ve mutluluk getirdiğine inanılmaktadır. Nazar boncuğunun da kötü gözden koruduğu düşüncesi bilinmektedir (secondhandivanovo.ru).

Malta'da tüm kiliselerin saatleri farklı zamanı göstermektedir. Bunun sebebi şeytanın aklını karıştırmaktır. Katar'da örümcek öldürmek yasaktır, çünkü örümcekler evleri yangınlardan korumaktadır. Japonya'da gece karanlıkta aynaya bakılmamaktadır. Yunanistan'da kaktüslerin kötülüklerden koruduğuna inanılmaktadır. Danimarka' da kırık tabaklar Noel'de hediye olarak verilmekte, uğur getirdiğine inanılmaktadır (milliyet.com). Alman kültüründe su ile kadeh kaldırılması arkadaşınızın öleceği anlamına gelmektedir. Hatta bu inanış Alman kültüründen çok Yunan mitolojisine dayanmaktadır. İspanya'da yılın on üçüncü Salı günü uğursuz olarak kabul edilmekte ve birçok insan bu günde yeni bir işe başlamamakta ve önemli kararlar almamayı tercih etmektedirler. İngiltere'nin bazı bölgelerinde kara kedi şans getirirken, beyaz bir kedinin de kötü şans getirdiği düşünülmektedir. Japonlar da kedi beslemenin, kedi biblosu bulundurmanın şans

ve bereket getireceğine, önlerinden geçen kara kedinin ise uğursuzluk getirip, olumsuz bir hadiseye yol açacağına yorumlamışlardır.

Hemen her kültürde at nalı uğurlu olarak kabul edilmektedir. Hatta batıl inanışların içinde nazardan koruyucu özelliğiyle en çok kullanılan obje at nalı olmuştur. Şeklinden dolayı eski çağlarda ayın hilal şekline benzetilmiştir. Genel olarak bolluğu, bereketi ve iyi şansını temsil ettiği söylenmektedir. Çelik'in söylemiyle; nazardan koruyucu olarak kullanılan nal, şeklinden dolayı bazen bir göze bile benzetilmektedir (Çelik, 1974, s. 183). Bu sebeple kötü bakışları üstüne çekip nazardan koruduğuna inanılmaktadır. Kurşun dökmek, türbe ve kümbetlere yapılan ziyaretler, giden kişiyi su dökerek uğurlamak, ruh çağırma, muskacılık, falcılık, yaşam ağacı, nazar, cami avlularında mum yakmak, ağaçlara bez veya çaput bağlamak, dilek tutmak, köpek ulumasının uğursuz sayılması, tahtaya vurarak kötü ruhları uzaklaştırmak düşüncesi şaman geleneklerine dayanmaktadır. Tahtaya vurmak, istenmeyen bir olay duyulduğunda tahtaya el ile tokmak gibi üç kere vurulmasıyla, kötülükten korunmak, kötü ruhların duymasını engellemek amacıyla yapılan eski bir şaman inanışı olarak bilinmektedir (Yemenlioğlu, 2020, s.78-88).

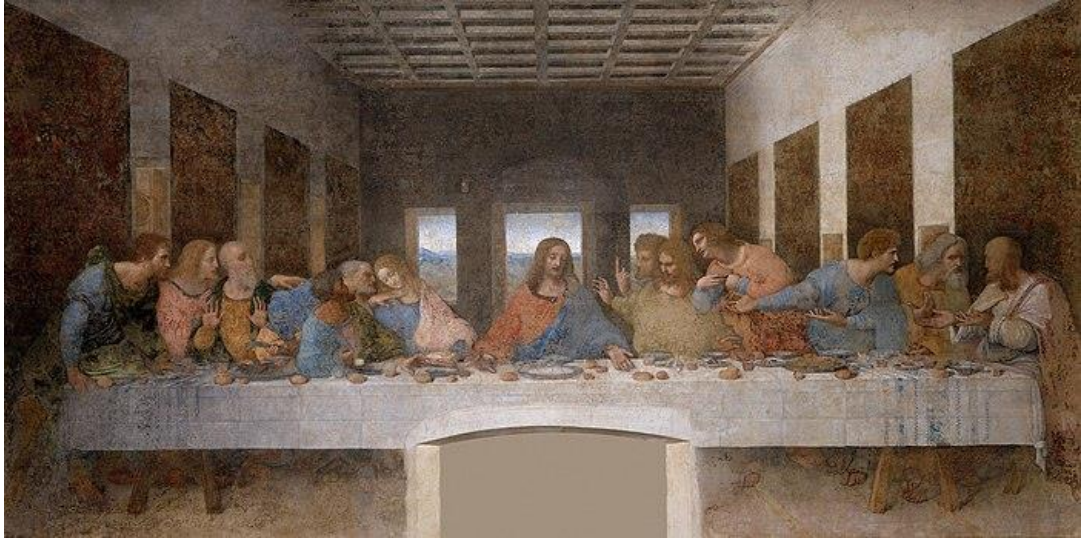
Bazı ülkelerde inançlarla ilgili farklı kutlama ve bayramların da olduğu görülmektedir. Cadılar Bayramı, Druid inançlarının ve Hristiyanların batıl inançların bir icrasıdır. Kasım ayında Romalılar, meyve ve tohum Tanrıçası olan Pomona'ya bir şölen düzenlerdi. Yaz aylarında kışın kullanmak için depoladıkları en uygun olan fındık ve elmanın kullanımıyla yapılan bir törendi. Ayrıca Kasım ayları Driud'lerin de hasat için şükranlarını güneşe sunmak için yapılan bir sonbahar festivaliydi (Schell, 2012, s. 12). Druid'lerin inancına göre yılın en karanlık gecesi olan bu tören günü tüm varlıklar ve varlık dışılar ortaya çıkardı (Altunay, 2020, s. 51).

Bu kutlama ve bayramlarda kişiler giydikleri kostümlerin kimliğine bürüneceklerini düşünmektedir. Bayram günü çocuklar kostümlerini giyip kapı kapı dolaşip, ev sahiplerine "Şaka mı, şeker mi?" diye sormaktadırlar, evler konseptte uygun olarak süslenerek, şenlik ateşleri yakılmaktadır. Son yıllarda ülkemizde de partiler

şeklinde kutlanmaya başlanan Cadılar Bayramı'nın en güçlü sembolü ise gülümseyen balkabaklarıdır.

Vaftiz törenlerinin de bazı kültürlerde uygulandığı görülmektedir. Vaftiz, günahlardan arınmak için uygulanan kişiyi suya batırıp ıslatmak şeklinde yapılan dini bir törendir. Hristiyanlıkta doğduktan kısa bir süre sonra çocuğa ilk günahını silmek ve onu Hristiyanlaştırmak amacıyla suya daldırma, başına su dökme veya üstüne su serpme biçiminde yapılan kutsal tören olarak tanımlanmaktadır (Güncel Türkçe Sözlük, 2024). Hristiyanlar bu uygulamayı Hz. İsa'nın buyruğuna göre vaftiz törenleri düzenleyerek yapmaktadırlar.

Hristiyanlık'ta on üç rakamının uğursuzluğuyla alakalı teoriler bulunmaktadır. Birçok kişi tarafından on üç rakamının uğursuz olduğu düşünce ve önyargısı bilinmektedir. Bir yıl içinde ayın on üç kez dolunay halinde olması, tarotun on üçüncü rakamının ölümü ifade etmesi, Hz. İsa ve havarilerinin Son Akşam Yemeği'nde on üç kişi olması, bu sayının uğursuz bir rakam olarak kabul edilmesinin nedenleri arasında sayılabilmektedir. On üç rakamının uğursuzluğu bazılarına göre numerolojiye, bazılarına göre İskandinav mitolojisine kadar dayanmaktadır. Batı kültüründe ise on üç rakamının uğursuz olduğu düşüncesi Hz. İsa ve havarilerinin son akşam yemeğinde on üç kişi olmasıyla alakalıdır. Leonardo da Vinci'nin "Son Akşam Yemeği" adlı ünlü tablosunda, Hristiyan inancına göre İsa'nın Roma askerleri tarafından yakalanıp çarmıha gerilmeden önceki akşam, havarileriyle birlikte yediği son yemek resmedilmiştir. Resme bakıldığında İsa'nın içlerinden birinin ona ihanet edeceğini söylediği, havarilerin de şaşkınlıkla ona baktığını görmekteyiz. Yemeğe en son katılan kişi ona ihanet edecek olan 13. Havari Yahuda'dır (Vikipedi.com). Leonardo'nun 'Son Akşam Yemeği' adını verdiği bu tablo; İncil'i oluşturan dört kitapta bulunan olayların görsel bir yorumlaması olup, on üç rakamının uğursuz olarak kabul edilmesinin de bir sebebi olarak görülmektedir.

Görsel 8: Son Akşam Yemeği, Leonardo da Vinci, 15. Yy. Milano, (17.03.2023),

<https://l24.im/R8ZsJ>

3.BÖLÜM: KİŞİSEL DENEYLER VE UYGULAMALAR

Doğada var olan tüm nesnelerin bir rengi vardır. İnsanlık tarihinin bilinen en eski resimleri Paleolitik Dönem’de yapılmış olan mağara resimleridir. Bu dönemde resimler belirli bir görevi, amacı yerine getirmek için yapılmaktaydı. Bazı mistik duyguları yerine getirmesi için yapılan mağara resimlerinde at, bizon, boğa, geyik, dağ keçisi, mamut, öküz resimlerinin duvarın yapısıyla bir bütünlük içerisinde resmedildiği görülmektedir. Yapılan resimlerde çeşitli av hayvanlarını, ok, mızrak gibi nesneleri ve avlanma sahnelerini görmekteyiz. Bu resimlerin yapımında kullanılan boyaların; bitki öz suları, madenler, hayvansal yağlarla karıştırılarak oluşturulduğu, büyüsel amaçla çizilen bu resimlerde boyar maddelerin, vurarak, sürterek, ezerek resmedildiği düşünülmektedir. Günümüzde ise genellikle halı ve kilim boyamalarında kullanılan bitkilerle doğal boyama yöntemleri; boyanmak istenilen maddelerin mineral tuzlar ve renk veren bitkilerle kaynatılmasıyla yapılmaktadır.

Arlı, bitkilerle boyamalar yapılmasının Orta Asya ve Anadolu’da çok eski yıllara dayandığını söylemektedir. Özellikle Osmanlı döneminde boyamacılıkla çok ileri seviyeye ulaşılarak bu bitkilerin tarımının da yapıldığını ifade etmektedir. Anadolu’nun farklı yerlerinde “Cehrilik”, “Boyalık” gibi kelimelerle ifade edilmesi bu fikri doğrular niteliktedir. Bu nedenle doğal boyalarla renklendirmelerin halı, kilim, kumaş üretiminde kullanılan iplerin boyamasında uygulanmış bir yöntem olduğundan da bahsetmektedir. Bu uygulamaların uzun yıllar süregelmış, araştırma ve denemeler sonucunda bulunan renklerin farklılığını, etkenlere karşı dayanıklı olmasını ve çoğu zaman gizli tutularak nesiller boyu aktarılmış bir geçmişi olduğunu da vurgulamaktadır (Arlı, 1984, s. 15-25).

Yaygın olarak boyama işlemlerinde kullanılan ve doğal boyar maddeler olarak adlandırılan bu bitkiler; kök boya, cehri, mazi meşesi, ceviz, hibiskus, papatya, indigo, muhabbet çiçeği, yıldız çiçeği, çivit otu, soğan, defne, safran, kantaron, zerdeçal, biberiye, dut yaprağı gibi bitkilerdir. Kullanılan doğal boyaların

hazırlanmasında; bitkilerin kökleri, gövdeleri, yaprakları, tohumları, Lak böceği, deniz salyangozu gibi farklı türlerde bazı deniz canlıları ve böcekler de renklendirme işlemlerinde kullanılmaktadır.

Deniz salyangozlarından elde edilen mor renk boyarmaddelerin, boyamacılık ve pigment olarak kullanımları yaklaşık MÖ 1800 ile 1600'lerde Akdeniz Sahillerinde başlamıştır. Bazı kaynaklarda ise bu tarihten en az yüz yıl önce Girit ve onu çevreleyen adalarda başlamış olduğu söylenmektedir. "Kraliyet moru" ifadesine ilk kez MÖ 13. yüzyıla ait Knosos'ta bulunan tablet de rastlanmıştır. MÖ 1. yüzyılda Orta Doğu'ya egemen olan Asur Uygarlığında deniz kabuklularından elde edilen mor renk, çok önemli bir boyarmadde olmuştur. (Karadağ, 2007, s. 9)

MÖ 3000'li yıllarda Mezopotamya'da kermes adlı bir böcekten kırmızı renk elde edildiğinin kil tabletlerden de anlaşıldığını ifade eden Karadağ, MÖ 2000'li yıllarda Açıana Höyüğü'nde bulunmuş olan kil tabletlerde de boyamalar ve dokuma ile alakalı bilgiler bulunduğunu ifade etmiştir. Bu tabletlerde doğal renklerin kullanılmakta olduğunu, boyama yöntemlerinden ve boyama kaynaklarından bahsedildiğini de söylemektedir. MÖ 1500'lü yıllarda Hindistan civarında da kırmızı rengin lak böceğinden elde edildiğini ifade etmektedir (Karadağ, 2007, s. 8). Geç Babil döneminde Sippar'da bulunan Babil Kil Tableti'nde kök boya ve pigment üretimine ilişkin teknolojik bilgiler, kumaş boyama tarifleri verilmiştir (Görsel 14).

Görsel 9: Babil Çivi Yazısı Kil Tablet, British Müzesi, Eser No: 82978, (27.11.2023),

<https://i24.im/YO3ndM>

Tarihsel ilerleyiş ile insanın bilinen en eski zamanlarından günümüze canlılardan, bitkilerden doğal boyama yapabileceği ve farklı maddelerden faydalandığı bilinmektedir. Bu anlamda oldukça zengin olduğu bilinen doğal boyalar ile boyamacılık Anadolu'da oldukça gelişmiştir. Doğal malzemelerle boyamacılıkta gelişmiş olan Türk toplumu, geleneksel sanatlarda da tanınırlığını uluslararası düzeyde arttırmıştır. Buradan hareketle Anadolu'nun ve Türkiye'nin halı ve çeşitli dokumalarında kullanılan malzemelerin (iplik, kumaş vb.) doğal boyamalarla yapıldığı yurt dışında da bilinmektedir (Aksoy, Gönüz ve Karabacak, 2006, s. 56).

Bazı bitkiler doğal boyacılık açısından gerçekten önemli ve vazgeçilmez olanlardır. Örneğin, ışığa ve yıkanmaya karşı haslık derecesi yüksek olan ve kırmızının birçok tonunu verebilen kök boya bunlardan biridir. Anadolu'nun birçok yöresinde yetişir. Kilim ve halı dokuyanların hepsi bu bitkiyi bilir ve kullanırlar (Eyüboğlu, Okaygün, Yaraş, 1983, s. 29). Sarmaşığa benzeyen ve uzun dalları olan kök boya bitkisi çalı görünümünde bir bitkidir. Boğumlu bir yapıya sahip olan kök kısmı boyarmadde olarak kullanılan bölümüdür. Anadolu'nun birçok bölgesinde yetiştiriciliği yapılmakta, yöresel halk tarafından halı ve kilim dokumacılığında kullanılmaktadır. Sentetik boyalarda kullanılan alizarin hammaddesi de kök boyadan elde edilmektedir. Osmanlı döneminde kazanç kaynağı olarak önemli bir yere sahip olan kök boya ihracatı İzmir üzerinden Avrupa'ya yapılmış olup, boyacılık tarihinde kök boya; Türk Kırmızısı, Edirne Kırmızısı ve Alizarin isimleriyle tanınmaktadır.

Cehri bitkisi de kök boya kadar ülkemizde çok bilinen, tarımı ve ticareti yapılmış olan bir bitkidir. Cehrinin tek bir bölgeye bağımlı kalmadan her yerde yetiştirilebilir olduğu belirtilmektedir. Bu bitki Osmanlı döneminde İzmir ve Samsun gibi limanlardan dış ülkelere ihracatı yapılmış ve 1961'de artmış, 1963 yıllarında da azalmaya başladığı söylenmektedir (Baytop 1963 ve Baykara, 1967, Eşberk ve Harmancıoğlu, 1952). Genellikle ılıman ve sıcak bölgelerde çalı veya ağaççık biçiminde yetişmektedir. Orta Anadolu'da endemik olarak yetişen cehrinin 22 farklı türü bulunmaktadır.

Bilinen bir diğ er boyama bitkisi olan mazi meşesi yaz aylarında mazi arılarının yumurtalarını meşenin tomurcuk bölümüne bırakmasıyla oluşmaktadır. Kanala bırakılan yumurtalarda deformasyon oluşur. Bu deformasyon da patalojik bir ürün olan mazi meşesini meydana getirmektedir. İlaç sanayisinde, deri tabaklamasında, kumaş boyamacılığında kullanılan mazi meşesi ülkemizde Marmara ve Karadeniz bölgelerinde yetişmekte olup yurtdışında birçok ülkeye ihracatının yapıldığı bilinmektedir (ogm.gov.tr).

Ceviz meyvesinin Eski Yunan ve Roma dönemine kadar uzanan tarihi bir geçmiş i bulunmaktadır. Kış mevsiminin ılıman ve hafif sert geçtiğı bölgelerde ceviz ağacı yetiştirilmektedir. Anadolu, Balkanlar ve Orta Doğı ceviz ağacının yaygın olarak bulunduğu bölgeler olarak bilinmektedir. Y n boyama, halıcılık ve saç boyamalarında, meyvesinin yaş haldeki yeşil kabukları ve yaprakları kullanılarak, kahverengi boyamalar yapılmaktadır.

Ebeg mecigiller ailesinden olan hibiskus genellikle çay olarak tüketilmektedir. Bamya  i eğı, Mekke g l , amber çiçeğı, nar i eğı olarak bilinmektedir. Güçlü bir antioksidan özelliğı olmasının yanı sıra son zamanlarda boyama yöntemlerinde de kullanılmaya başlanmıştır.

Papatya ve türlerinin de ipek, kumaş, ip ve y n boyamacılığında kullanılmış olduğı bilinmektedir. Bulunan arkeolojik kazı örneklerinde tekstil ürünlerinin boyamalarında yapılan analizler doğırtusunda papatyanın boyayıcı özelliğinden faydalandığı belirlenmiştir. Boyama işlemi için papatyaların kuru halde olması boyama işlemlerinde daha iyi sonuçlar almamızı sağılamaktadır.

Tropik bölgelerde yetişen ve çok fazla farklı türü olan mavi boya bitkisi indigonun anavatanı Hindistan olarak bilinmektedir. Bir, bir buçuk metre boylarında yetişen bu bitki Hindistan  ividi olarak da adlandırılmaktadır. İndigo tarihte baskı ve tekstil boyamalarında kullanıldığı bilinen en eski boyalardan olup, bu bitkiyle lacivertten

açık mavi tonlarına kadar zengin renkler ve parlak mavi tonları elde edilmektedir. Bilinen çivit otuna göre boyama kuvveti çok daha fazla olduğu için günümüzde daha çok tercih edilen bu bitkinin farklı ülkelerdeki popülerliği ve tarih boyunca birçok ülkede bu bitkiyle geleneksel yöntemler kullanılarak boyamalar yapıldığı bilinmektedir. Teknolojiyle birlikte sanayileşmenin sonucunda sentetik olarak elde edilen indigonun kimyasal yapısına bakıldığında, doğal indigo bitkisiyle aynı olduğu gözlemlenmiştir. Başlangıçta sentetik indigonun maliyetinin doğal indigodan daha yüksek olduğunu söyleyen Eyüboğlu, sonraki gelişmelerle üretim maliyetinin düşürüldüğünden ve sentetik indigonun 1897'de piyasaya sunulduğundan da bahsetmektedir. Daha önce indigonun çivitotunun yerini alması gibi sonraki dönemlerde de sentetik olanın doğal indigonun yerini aldığını ifade etmektedir (Eyüboğlu, Okaygün, Yaraş, 1983, s. 18).

Yaşam döngüsünde ve psikofizyolojik olaylar karşısında indigonun, sağlık açısından iyileştirici özelliği ve koruyucu gücü olduğuna inanıldığını ifade eden Ercivan, indigo bitkisinin taşra bölgelerindeki efsanevi gücünden bahsetmiştir. Kraliyet, dinsel törenlerin kıyafetlerinde kullanıldığını ve tüm bunların arkeolojik çalışmalarla belgelendiğini söylemektedir (Ercivan, 2018, s. 1). Ayrıca indigonun Mısır'da saç boyama işlemlerinde kına ile birlikte de kullanıldığına dair kanıtlar da bulunmaktadır.

Bitkilerle boyama yöntemleri çok farklı alanlarda kullanılsa da en fazla çeşitliliği halı dokuma ve tekstil alanlarında görmekteyiz. Yıllar içinde her alanda olduğu gibi boyama yöntemlerinde de farklı teknikler geliştirilmiştir. Bu teknikler arasında shibori tekniği en çok kullanılan yöntemlerdendir. Shibori Japonca' da bükme, sıkıştırmak anlamına gelmektedir. Kumaş yüzeyini katlayarak, sıkıştırarak, bükerek, ilmekler atıp bağlayarak oluşturulmaktadır. Fıçıoğlu, shibori tekniğinin çağlar boyunca tüm kültür ve sanat çalışmaları üzerinde de derin izler bırakıp, toplumu estetik olarak etkilediğinden bahsetmektedir (Fıçıoğlu, 2015, s. 205).

Görsel 10: Ayşe Simin Günday, Tekstil ürünü üzerinde shibori baskı uygulaması, (05.12.2023),

<https://l24.im/vh0zPk>

Son yıllarda insanların biraz daha bilinçlenmesiyle; çevre kirliliğinin artması, hastalıkların çeşitlenmesi, kimyasalların insan vücuduna olan zararlarının bilinmesi gibi faktörler ekolojik tekstil ürünlerinin popülerliğini arttırmaktadır. Doğal boyama yöntemleriyle ahşap oyuncak boyamaları, halı ve kilim dokumacılığı, elyaf, yün ve bez renklendirmeleri yapılmakta, kumaşlar üzerine farklı baskı yöntemleri uygulanmaktadır. Ekolojik baskı uygulamaları bu yöntemlerden biridir. Ekolojik baskı; bitki, yaprak, çiçek, taş, toprak gibi doğal malzemeler kullanılarak, kumaş üzerine renk ve desen aktarma yöntemiyle yapılan işlemlerdir (Bozacı, 2017. s. 22). Bu yöntem ecoprint, botanik boyama, ekolojik baskı ya da doğal baskı olarak bilinmektedir.

Görsel 11: Ayşe Simin Günday, Ekolojik baskı hazırlık ve uygulama aşamaları, (05.12.2023), <https://l24.im/ysaD>

Görsel 12: Ayşe Simin Günday, Ekolojik baskı uygulamaları, (05.12.2023), <https://l24.im/qwBa4Fn>

Mağara resimleri ile başlayan inanç ve ritüellerin ilk temsilleri olduğu düşünölen mağara duvar resimlerinde kullanılan doğal bitkisel boyalar, konu kapsamında ele alınan çalışmaların da bazılarında kullanılmıştır. Uygulamalar bölümünde boyama özelliğı olan bazı bitkilerin seramik ürünler üzerindeki etki ve sonuçları incelenmiş olup, farklı alanlarda kullanılan boyama yöntemlerinin seramik formlar üzerinde oluşturulabilecek görsel ve renk denemeleri araştırılmıştır. Farklı yöntemlerle boyama işlemleri yapılmış, uygulanan her denemede ilgi çekici sonuçlar elde edilmiştir. Boyamalarda bulunmuş olduğum bölgenin coğrafi özelliklerine uygun olarak kolaylıkla bulunabilen bitkiler tercih edilmiş ve bazı renklerin elde edilmesi için de farklı şehirlerden bu bitkiler temin edilmiştir. Kök boya, mazı meşesi, cehri, hibiskus, ceviz, muhabbet çiçeğı, papatya, çivit otu araştırılan ve kullanılan bitkiler arasında yer almaktadır (Görsel 13).

Görsel 13: Boyama özelliğı olan bitkiler, (Kişisel arşiv).

İlk denemeler bisküvi pişirimi yapılmış objelerin, boyar özellikteki bitkilerle kaynatılıp, hazırlanan karışımlarda bekletilmesiyle yapılmıştır. Tekstil alanında bitkilerle boyama yöntemlerinde renklerin yüzeye tutunmasını, kalıcı olmasını sağlamak için boya ve su karışımına mineral tuzların eklendiğı bilinmektedir.

Seramik üzerine uygulanan boya denemelerinde mineral tuzlardan olan şap (potasyum-alüminyum sülfat) kullanılmıştır. Uygulamalar, boyama özelliği olan bitkilerin, su ve şap ile hazırlanan karışımda kaynatılmasıyla yapılmıştır. Bir saat kaynatılan objeler, yirmi dört saat karışımların içinde bekletilmiştir. Bu yöntemle; mazı meşesi, cehri, kök boya, muhabbet çiçeği, ceviz, hibiskus, karışımlarından denemeler yapılmıştır.

Görsel 14: Bitkilerin kaynatılmasıyla elde edilen boya karışımları, (Kişisel arşiv).

Daha önceden bisküvi pişirimi yapılmış olan obje, su, mazı meşesi ve şap ile hazırlanan karışımda bir saat kaynatılmış ve kırk sekiz saat karışımın içinde bekletilmiştir. Boyama sonrasında ürün yıkanarak temizlenmiş ve boyanan yüzeylerdeki renklerde herhangi bir bozulma olmadığı gözlemlenmiştir (Görsel 15).

Görsel 15: Mazı meşesinin seramik bünye üzerindeki deneme sonucu, (Kişisel arşiv).

Hazırlanan karışımda daha önceden bisküvi pişirimi yapılmış obje, su, cehri ve şap bir saat kaynatılarak, kırk sekiz saat aynı karışımda bekletilmiştir. Cehri bitkisinin boyama aşamasında farklı etkiler oluşturduğu gözlemlenmiş, boyama sonrasında ürün yıkanarak temizlenmiş ve boyanan yüzeylerde rengin ve etkinin kaybolmadığı gözlemlenmiştir (Görsel 16).

Görsel 16: Cehri bitkisinin seramik bünye üzerindeki deneme sonucu, (Kişisel arşiv).

Kök boya bitkisiyle yapılan bir diğer denemede; bisküvi pişirimi yapılmış obje, kök boya, su ve şap bir saat kaynatıldıktan sonra, objenin kırk sekiz saat aynı karışımda bekletilmesiyle yapılmıştır. Boyama sonrasında ürün yıkanarak temizlenmiştir (Görsel 17).

Görsel 17: Kök boya bitkisinin seramik bünye üzerindeki deneme sonucu, (Kişisel arşiv).

Bir sonraki denemede; bisküvi pişirimi yapılmış obje, hibiskus, su ve şap karışımında bir saat kaynatıldıktan sonra, kırk sekiz saat aynı karışımın içinde bekletilmiştir. Boyama sonrasında ürün yıkanarak temizlenmiş, boyanan yüzeylerdeki renklerde herhangi bir bozulma olmadığı gözlemlenmiştir (Görsel 18).

Görsel 18: Hibiskus bitkisinin seramik bünye üzerindeki deneme sonucu, (Kişisel arşiv).

Yapılan bir sonraki denemede, hibiskus ve kök boya denemelerinden elde edilen sonuçların beğenilmesi üzerine bu iki bitki karıştırılarak yeni bir renk oluşturulmaya çalışılmıştır. Bisküvi pişirimi yapılmış obje, hibiskus, kök boya, su ve şap kaynatılarak, obje kırk sekiz saat karışımın içinde bekletilmiştir. Boyama

sonrasında ürün temizlenerek kurutulmuştur. Uygulamada herhangi bir renk kaybı, bozulma olmadığı gözlemlenmiştir (Görsel 19).

Görsel 19: Hibiskus ve kökboya bitkisinin seramik bünye üzerindeki deneme sonucu, (Kişisel arşiv).

Muhabbet çiçeği, su, şap karışımında daha önceden bisküvi pişirimi yapılmış obje bir saat kaynatıldıktan sonra, objenin kırk sekiz saat bu karışımında bekletilmesiyle yapılmıştır. Boyama sonrasında ürün yıkanarak temizlenmiş ve boyanan yüzeylerdeki renklerde herhangi bir bozulma olmadığı gözlemlenmiştir (Görsel 20).

Görsel 20: Muhabbet çiçeğinin seramik bünye üzerindeki deneme sonucu, (Kişisel arşiv).

Bisküvi pişirimi yapılmış obje, ceviz, su ve şap karışımı kaynatılmış, obje bir saat karışımda kaynatıldıktan sonra kırk sekiz saat aynı karışımda bekletilmiştir. Boyama sonrasında ürünün temizliği yapılmış, boyanan yüzeylerdeki renklerde bozulma gibi bir durumun olmadığı gözlemlenmiştir (Görsel 21).

Görsel 21: Ceviz meyvesinin seramik bünye üzerindeki deneme sonucu, (Kişisel arşiv).

Elde edilen ilk deneme sonuçlarına göre bitkilerle farklı renklerin oluşturulabileceği gözlemlenmiştir. Bu denemelerin sonucunda kumaş boyamada kullanılan shibori ve ecoprint yöntemlerine benzer olarak seramik objeler üzerinde denemeler yapılmak istenmiştir. Shibori tekniğinin seramik üzerinde uygulamasıyla oluşabilecek etkilerin, seramik pişirim tekniklerinden sagar pişirimine yakın görsel ve etkiler oluşturabileceği düşünülmüştür. Uygulanan denemelerde bir diğer boyama yöntemi olan ecoprint baskı yönteminin de seramik üzerinde farklı etkiler oluşturabileceği düşünülmüştür. Bu yöntemler kullanılarak objeler üzerinde yaprak iz ve dokuları oluşturulmak istenmiştir. Boyanın yüzeye teması engellenmek istenerek yaprakların damarlı kısımlarına bir miktar vazelin uygulanmıştır. Bisküvi pişirimi yapılmış seramik objeler üzerine bir ip yardımıyla yapraklar sıkıca sarılarak hazırlanan ürünler bir saat hazırlanan karışımların içinde kaynatılmıştır (Görsel 22). Yapılan denemelerde pancar, çivit otu, hibiskus bitkisi, muhabbet çiçeği, kök boya, ceviz ve zerdeçal kullanılmıştır.

Görsel 22: Yaprakların boyama öncesinde obje üzerine yerleştirilmesi, (Kişisel arşiv).

İlk denemede 40 gr kurutulmuş pancar kabuğu, 5 gr şap, 2 litre su kullanılmıştır. Bisküvi pişirimi yapılmış objenin farklı yerlerine yerleştirilen yaprakların damarlı yüzeyine ince bir tabaka halinde vazelin uygulanarak, yapraklar bir ip yardımıyla objeye bağlanmıştır. Obje, su, pancar kabuğu ve şap bir saat kaynatılmıştır. Sonrasında obje karışımdan alınarak su ile temizlenmiştir (Görsel 23).

Görsel 23: Pancar kabuklarının seramik bünye üzerindeki deneme sonucu, (Kişisel arşiv).

Uygulanan diğer denemede aktardan toz olarak alınan çivit otu kullanılmıştır. Bisküvi pişirimi yapılmış objenin üzerine, yapraklara vazelin uygulaması yapılarak

bağlanmış, 50 gr çivit otu, 5 gr şap, 2 litre su yaklaşık bir saat karışımda kaynatılmıştır. Mezopotamya'da mavi renk boyamalarda kullanılan çivit otuyla bu yöntemde mavi bir renk elde edilmek istenmiş fakat mavi bir renk elde edilememiştir (Görsel 24).

Görsel 24: Çivit otunun seramik bünye üzerindeki deneme sonucu, (Kişisel arşiv).

Hazırlanan karışımda; 30 gr hibiskus bitkisi, 2 litre su, 5 gr şap kullanılmıştır. Daha önceden bisküvi pişirimi yapılmış seramik obje üzerine, yapraklara vazelin uygulaması yapılarak yerleştirilmiş, iple bağlanarak bir saat hazırlanan karışımda kaynatılmıştır. Sonrasında ip ve yapraklar çıkartılmış, ürün yıkanarak temizlenmiş, boyanan yüzeylerde oluşan renklerde herhangi bir bozulma durumu olmadığı gözlemlenmiştir (Görsel 25).

Görsel 25: Hibiskus bitkisinin seramik bünye üzerindeki deneme sonucu, (Kişisel arşiv).

Yapılan denemede; 30 gr muhabbet çiçeği, 2 litre su, 5 gr şap kullanılmıştır. Daha öncesinde bisküvi pişirimi yapılmış obje, hazırlanan karışımda bir saat kaynatılmıştır. Sonrasında ipler ve yapraklar çıkartılmış ürün yıkanarak temizlenmiş ve boyanan yüzeylerde herhangi bir bozulma olmadığı gözlemlenmiştir (Görsel 26).

Görsel 26: Muhabbet çiçeği bitkisinin seramik bünye üzerindeki deneme sonucu, (Kişisel arşiv).

Uygulanan denemede; 30 gr kök boya, 2 litre su, 5 gr şap kullanılmıştır. Bisküvi pişirimi yapılmış objenin farklı yerlerine yerleştirilen yapraklar, vazelin uygulaması

yapıldıktan sonra bir ip yardımıyla objeye bağlanmıştır. Hazırlanan karışımda obje bir saat kaynatılmıştır. Sonrasında ipler ve yapraklar çıkartılmış, ürün yıkanarak temizlenmiş ve boyanan yüzeylerdeki renklerde bozulma olmadığı gözlemlenmiştir (Görsel 27).

Görsel 27: Kök boya bitkisinin seramik bünye üzerindeki deneme sonucu, (Kişisel arşiv).

Uygulanan diğer denemede ceviz meyvesinin yeşil dış kabukları mevsiminde toplanarak kurutulmuştur. Karışımda 50 gr kuru ceviz kabuğu, 2 litre su, 5 gr şap kullanılmıştır. Hazırlanan karışımda bisküvi pişirimi yapılmış obje bir saat kaynatılmıştır. Diğer denemelerde olduğu gibi yaprakların bir yüzeyine vazelin uygulaması yapılarak, obje üzerine yapraklar ipe bağlanmıştır. Kaynatma işlemi bittikten sonra ipler ve yapraklar temizlenmiş, ürün su ile yıkanmıştır. Temizlenen objenin boyanan yüzeylerindeki renklerde herhangi bir bozulma olmadığı görülmüştür (Görsel 28).

Görsel 28: Kurutulmuş ceviz kabuklarının seramik bünye üzerindeki deneme sonucu, (Kişisel arşiv).

Yapılan bu denemede gıda renklendirmede kullanılan mavi gıda boyası ve sarı renk elde ettiğimiz zerdeçal tozuyla yeni bir renk elde edilmek istenmiş, hazırlanan yeni karışımda; 2 litre su, 10 gr zerdeçal, 4 gr sarı kantaron, 5 gr şap ve 1 gr mavi gıda boyası kullanılmıştır. Diğer uygulamalarda olduğu gibi vazelin sürülen yapraklar, bisküvi pişirimi yapılmış obje üzerine yerleştirilmiş ve hazırlanan karışımda bir saat kaynatılmıştır. Bu çalışmanın sonucunda, gıda boyasının obje üzerinde herhangi bir etki oluşturmadığı gözlemlenmiştir (Görsel 29).

Görsel 29: Zerdeçal bitkisinin seramik bünye üzerindeki deneme sonucu, (Kişisel arşiv).

Yapılan bir diğey uygulamada gıda renklendirmede kullanılan mavi gıda boyası ve hibiskus bitkisi kullanılmış, yeni bir renk araştırması yapılmak istenmiştir. Karışımında; 2 litre su, 30 gr hibiskus, 7 gr şap ve 1 gr mavi gıda boyası kullanılmıştır. Yapraklar bisküvi pişirimi yapılmış objeye bağlanmıştır. Boyama aşamasında mor renk görünen karışımında obje bir saat kaynatılmıştır. Su ile yıkanıp temizlenen obje üzerinde gıda boyasının herhangi bir etki oluşturmadığı görülmüştür (Görsel 30).

Görsel 30: Hibiskus bitkisinin mavi gıda boyası ile seramik bünye üzerindeki deneme sonucu, (Kişisel arşiv).

3.1.Paskalya

Hız. İsa'nın çarmıha gerildikten sonra üçüncü günde dirilmesinin anıldığı hafta Paskalya kutlamaları olarak bilinmektedir. Paskalya Bayramı Hristiyanlar tarafından kutlanan önemli bir bayram olup, her yıl kutlanan bu bayramın bilinen sabit bir tarihi yoktur. Kiliselerde genellikle pazar günü kutlanmakta olan bu bayram; tıpkı Noel Bayramı gibi farklı zamanlarda kutlansa da bahar mevsiminin ilk iki ayını kapsamaktadır. Kiliselerde yapılan törenlerin dışında, kutlanmakta olduğu ülkelere göre farklılıklar barındırmaktadır. Paskalya günü için; çikolatadan paskalya tavşanları, paskalya yumurtaları ve çörekleri yapılır, mumlar yakılıp törenler yapılır, dualar okunarak bayram coşkusu yaşanmaktadır. Haşlanmış ve

boyanmış yumurtalar ilkbaharı kutlamak için paskalya bayramlarının en önemli simgesi haline gelmiştir. Bu gelenek Hz. İsa'nın tekrar hayata döndüğü gün ile bütünleştirilmiştir. Diriliş günü olarak da bilinmektedir. Hristiyanlar bu haftayı Kutsal Hafta olarak adlandırmaktadırlar.

Bu çalışma Paskalya kutlamalarının simgesi olan yumurtaların, seramik sanatına uyarlanmasıyla tasarlanmıştır. Bitkilerle seramik objeler üzerinde denemesi yapılan boyama işlemlerinin, yumurta formlar üzerinde uygulamaları yapılmak istenmiştir. Hazır malzeme üzerine uğur böceği, nazar, dört yapraklı yonca gibi batıl inanç sembolleri siyah sır altı boyayla formların üzerine çizilmiştir. Çizimi tamamlanan formlar, boyama işleminde sır altı boyanın dağılmaması amacıyla 1040°C derecede fırınlanmıştır. Formlar üzerine defne ve gül ağacı yaprağı, pisipisi otu yerleştirilmiştir. Yaprakların dokulu yüzeylerine su itici özelliği bulunan vazelin uygulanarak boyaların bünyeye tutunması engellenmiş, yaprak desenlerinin formlar üzerine aktarılması sağlanmıştır. Yapraklar bir ip yardımıyla bağlanarak, her bir renk uygulaması sırayla, bazı bölgelerde üst üste gelecek şekilde yapılmıştır (Görsel 31,32).

Görsel 31: Büşra Maden Demirkaynak, Yumurtalar, Boyama Hazırlık Aşaması, (Kişisel arşiv), 2024.

Görsel 32: Büşra Maden Demirkaynak, Yumurtalar, Boyama Aşaması, (Kişisel arşiv), 2024.

Boyama aşamasında denemelerde iyi sonuçlar elde edilen hibiskus, kök boya, muhabbet çiçeği, papatya ve zerdeçal kullanılmıştır. Boyamada ilk olarak 100 gr hibiskus, 2 litre su ve 5 gr şap (potasyum alüminyum sülfat) kullanılmıştır. Objenin bir yüzeyi bir saat bu karışım içinde kaynatılmıştır. Başka bir tencere içinde 50 gr kök boya, 2 litre su ve 5 gr şap hazırlanmış diğer yüzey bir saat karışım içinde kaynatılmıştır. 20 gr kuru papatya, 10 gr muhabbet çiçeği, 5 gr zerdeçal, 2 litre su, 5 gr şap hazırlanarak bir diğer yüzey de bu karışım içinde bir saat kaynatılmıştır. Tüm yüzeyler boyandıktan sonra ipler ve yapraklar çıkartılmış objeler su ile temizlenmiştir. Yapılan bu uygulamalar bağlamında; yüzeyde kullanılan yaprakların yapısının, bağlama esnasında kullanılan iplerin türünün de elde edilen sonuçlarda etkili olduğu gözlemlenmiştir (Görsel 33-38).

Görsel 33: Büşra Maden Demirkaynak, Uğur Böceği Konulu Doğal Boyama Uygulaması, 20x20x20 cm, (Kişisel arşiv), 2024.

Görsel 34: Büşra Maden Demirkaynak, Uğur Böceği Konulu Doğal Boyama Uygulaması (Detay), 20x20x20 cm, (Kişisel arşiv), 2024.

Görsel 35: Büşra Maden Demirkaynak, Nazar Konulu Doğal Boyama Uygulaması, 20x20x20 cm, (Kişisel arşiv), 2024.

Görsel 36: Büşra Maden Demirkaynak, Nazar Konulu Doğal Boyama Uygulaması (Detay), 20x20x20 cm, (Kişisel arşiv), 2024.

Görsel 37: Büşra Maden Demirkaynak, Yonca Konulu Doğal Boyama Uygulaması, 20x20x20 cm, (Kişisel arşiv), 2024.

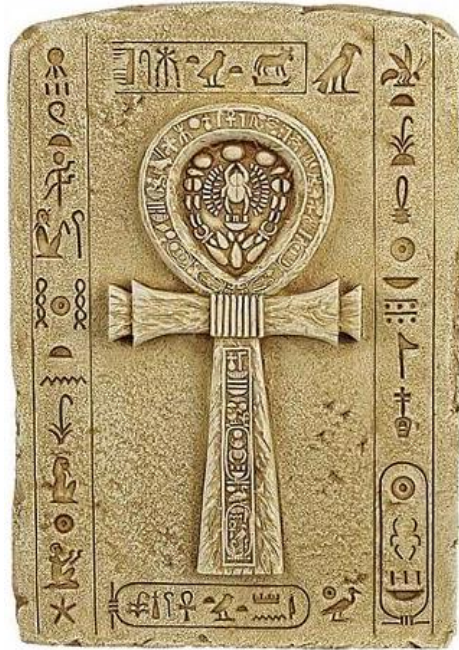

Görsel 38: Büşra Maden Demirkaynak, Yonca Konulu Doğal Boyama Uygulaması (Detay), 20x20x20 cm, (Kişisel arşiv), 2024.

3.2.Anahtar

Altın, gümüş, bakır gibi madenlerin bakterilerin zararlı yapısını bozarak hastalıklara karşı koruyucu özellikte olduğu ve insanlar üzerindeki olumlu etkileri bilimsel olarak kanıtlanmıştır. Kurşunun da nazara karşı koruyucu olduğu düşünülüp ritüel olarak kullanıldığı bilinmektedir. Anahtar sembolü; yeni kapılar açması ve yeni başlangıçları simgelemektedir, şans ve uğur getirmekte, bereketi ve zenginliği, aşkı ve gücü temsil etmektedir. Bu sebeple ritüellerde genellikle tılsım aracı olarak kullanılmaktadır. Hıdırellez kutlamalarında ev, araba isteyen kişiler kağıda anahtar resmi çizip gül ağacına takarak isteklerde bulunmaktadırlar.

Eski Mısır'da Ankh sembolü kadın ve erkeğin birlikteliğini temsil etmekte, "Yaşam Haçı", "Nil' in Anahtarı" veya "Hayat Anahtarı" olarak adlandırılmaktadır. Yaşamın sembolü olarak görülen Ankh Mısır'da en yaygın ve en güçlü dinsel sembollerden biri olmuştur. Tam olarak neyin simgesi olduğu Mısır bilim insanları tarafından sürekli olarak tartışılmaktadır.

Görsel 39: Ankh (Nil'in Anahtarı, Crux Ansata), (02.04.2023), <https://i24.im/D4kJL>

Anahtar sembolü gücün ve sahiplenmenin simgesi olarak görülmektedir. Bu sembole en çok Mısır tanrıçası İsis'in elinde rastlanmaktadır. Mısır tarihinde çokça bahsedilen tanrıça İsis'in Mısır'ın en eski yazıtlarında bile ismi geçmektedir. İsis, tahılın tanrıçası olarak görülüp, Anadolu'daki ana tanrıça Demeter ile benzer tutulmuştur. Doğurganlığın ve bereketin tanrıçası olarak da bilinmektedir (Görsel 40).

Görsel 40: İsis Duvar Resmi, Yorck Projesi Gesellschaft für Bildarchivierung GmbH, (GNU FDL), MÖ 1360, (20.11.2023), <https://l24.im/Y3Z8>

Kültürlerin gelenekselleşmiş batıl inançları arasında uğur getirdiğine inanılan, bereketi temsil eden anahtar nesnesi seramik formlarda uygulanmak istenmiştir. Formların oluşumunda boşluğun yarattığı derinlikten faydalanılmıştır. Tasarıma uygun olarak plaka yöntemi tercih edilmiştir. Siyah şamotlu kil kullanılarak yapılan formların her biri aile üyelerini temsil etmektedir. Tasarımın sır uygulamasında renklerin insanlar üzerinde yaratmış olduğu psikolojik etkiler incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda formların iç yüzeylerinde siyah, beyaz ve kırmızı renklerde sır uygulamaları yapılmıştır (Görsel 41).

Görsel 41: Büşra Maden Demirkaynak, Aile, 27x25x20, Elle Şekillendirme, 1040°C, (Kişisel arşiv), 2023.

3.3.Nazar

Farklı dillerde çevirimi “utanmaz gözle, yan gözle, düşmanca, kıskançlıkla bakmak” olarak da tanımlanan nazar kelimesi kötü bakan, kıskançlık, haset eden bir kişinin bakışının başka bir kişiyi olumsuz etkilemesi olarak bilinmektedir. Türk kültüründe nazara karşı koruyucu veya tedavi edici iyileştirici olarak yapılan bazı uygulamalar bulunmaktadır. Bunlar nazar değmesine karşı nazarlıkların, nazar boncuklarının takılması ya da nazar değmiş kişilere uygulanan kurşun dökme, tutsüleme gibi uygulamalardır.

Nazar değmesi; kem göz, şeytan göz veya şeytani bakış olarak adlandırılmakta hatta bazı yörelerde renkli gözlü kişilerin nazarının daha çok değdiğine inanılmaktadır. Türkoğlu'nun düşüncesine göre, karşınızdaki kişinin gözüne dikkatli bir şekilde bakarsanız, gözlerinde kendi yansımanızı görebilirsiniz. Geçmişte kişiler akarsulardan, ilkel yöntemlerle şekillendirdikleri aynalardan yansıyan silüetlerinin, kendi ruhları olduğuna inanmaktaydılar. Başkalarının

gözlerinin içinde siluetlerini gördüklerinde korkarak ruhlarının hapsedildiğini sanmaktaydılar. Bu korkutucu düşünce yapısının genel bir inanca dönüşerek yayılmasının Sümerlerden kaynaklandığının düşünüldüğünü söyleyen Türkoğlu, bu inanç yapısına göre bazı insanların bakarak kötü doğa olaylarına sebebiyet verilebileceğini belirtmektedir (Türkoğlu, 2016, s. 25). Nazar kavramı modern zamanlar boyunca varlığını sürdürmüştür. Yapılan araştırmalarda nazara en çok yaş olarak daha ileri ve sosyokültürel açıdan daha alt seviyede olan kadınlar inanmaktadır. Başlarına gelen herhangi bir kötü olayın nedenini nazara bağlamakta ve nazardan korunmak için bir takım büyüsel işlemler uygulamaktadırlar.

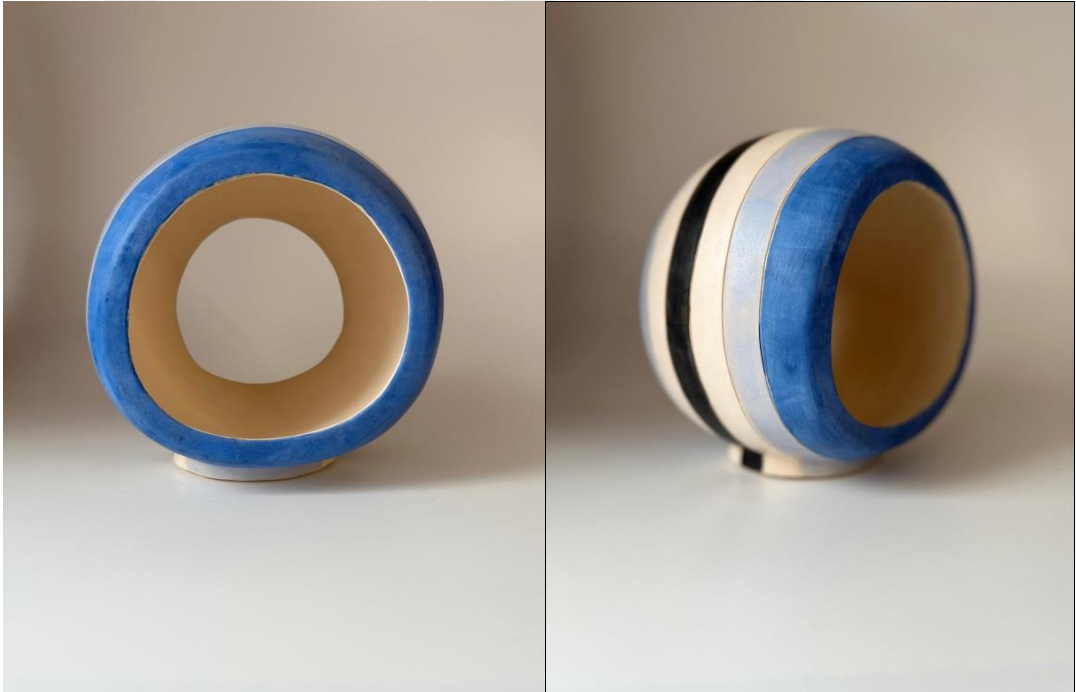
Nazar boncuklarının renkli ve gösterişli olmasının nedeni; kötü bakışlı insanların bakışını boncuk üzerine çekmek olduğu düşüncesidir. Oluşturulan tasarımın uygulamasında nazar boncuğunun renklerinden yola çıkılarak geometrik formlar üzerinde çizgisel uygulamalar ve nazar boncuğu renklerinde boyamalar yapılmıştır. Üçgen, daire, kare olarak tasarlanan formlar beyaz ince şamotlu stoneware çamurdan yapılarak 1040°C derecede fırınlanmıştır. Formların dış yüzeyinde astar, renkli mat sırlar ve sır altı boyalar kullanılmıştır (Görsel 42-47).

Görsel 42: Büşra Maden Demirkaynak, Nazar, 15x15x12, Elle Şekillendirme, 1040°C, (Kişisel arşiv), 2023.

Görsel 43: Büşra Maden Demirkaynak, Nazar (Detay), 15x15x12, Elle Şekillendirme, 1040°C, (Kişisel arşiv), 2023.

Görsel 44: Büşra Maden Demirkaynak, Nazar, 18x18x15, Elle Şekillendirme, 1040°C, (Kişisel arşiv), 2023.

Görsel 45: Büşra Maden Demirkaynak, Nazar (Yan Görüntü), 18x18x15, Elle Şekillendirme, 1040°C, (Kişisel arşiv), 2023.

Görsel 46: Büşra Maden Demirkaynak, Nazar, 20x20x17, Elle Şekillendirme, 1040°C, (Kişisel arşiv), 2023.

Görsel 47: Büşra Maden Demirkaynak, Nazar, Elle Şekillendirme, 1040°C, (Kişisel arşiv), 2023.

Tasarımlara uygun olarak bir adet kare form uygulaması yapılmıştır. Beyaz mat sirla dış yüzeyi sirlanan form beyaz kille çalışılmış ve 1040°C derecede fırınlanmıştır. Serinin diğer formlarından farklı olarak bu çalışmanın sadece çizgilerinde nazar boncuğu renkleri kullanılmıştır (Görsel 48).

Görsel 48: Büşra Maden Demirkaynak, Nazar, 28x24x14, Elle Şekillendirme, 1040 °C, (Kişisel arşiv), 2023.

Görsel 49: Büşra Maden Demirkaynak, Nazar (Detay), 28x24x14, Elle Şekillendirme, 1040 °C, (Kişisel arşiv), 2023.

3.4.Fildişi

Uygulamada nazar boncuğu serisinde yapılan kare form yeniden tasarlanarak, uğur getirdiğine inanılan fildişiyle birleştirilmiş ve yeni bir form oluşturulmuştur. Formun üzerine dişler düzenli, düzensiz olarak yerleştirilmiş ve dış yüzeyde çizgisel uygulamalar yapılmıştır. Çalışma plaka yöntemiyle şekillendirilerek lacivert sır uygulaması yapılmış, 1040°C derecede fırınlanmıştır (Görsel 50).

Görsel 50: Büşra Maden Demirkaynak, Fildişi, 29x20x11, Elle Şekillendirme, 1040°C, (Kişisel arşiv), 2024.

Görsel 51: Büşra Maden Demirkaynak, Fildişi (Detay), 29x20x11, Elle Şekillendirme, 1040°C, (Kişisel arşiv), 2024.

3.5.Yonca

Farklı kültürlerde dört yapraklı yoncanın iyi şans getirdiğine inanılmıştır. Bitkilerin fayda, yarar sağladığı ve birçok hastalığı tedavi edici özellikte olduğu bilinmektedir. Bu bitkinin bilinen 300 farklı türü bulunmaktadır ve dört yapraklı olanı da genetiği değişmiş, çok nadir rastlanan bir tür olarak bilinmektedir. Halk arasındaki söylentilere göre ilk yaprak umudu, ikinci yaprak imanı, üçüncü yaprak aşkı, dördüncü yaprak ise şansını temsil etmektedir. Ayrıca Hristiyanlık ve pek çok dinde Havva'nın cennette bulunduğu sürede elinde dört yapraklı yonca ile gezdiği de söylenmektedir.

İlk uygulama dört yapraklı yonca formunda tasarlanmış, uygulamada şamotlu stoneware çamur kullanılmıştır. Fitol yöntemiyle şekillendirilen form 1040°C

derecede pişirilmiştir. Dış yüzeyde diğer tasarımlarda olduğu gibi çizgisel uygulamalar yapılmış, yeşil ve tonlarında sır uygulamaları yapılmıştır (Görsel 52).

Görsel 52: Büşra Maden Demirkaynak, Yonca, 25x25x10, Elle Şekillendirme, 1040°C, (Kişisel arşiv), 2024.

Görsel 53: Büşra Maden Demirkaynak, Yonca (Yan Görüntü), 25x25x10, Elle Şekillendirme, 1040°C, (Kişisel arşiv), 2024.

Diğer tasarımda yonca tek bir yaprak olarak ele alınmış, kalp şekline benzerliği gözlenmiş ve oluşturulan formlarda gözlenen bu şekil boşlukla anlatılmak istenmiştir. Çalışmada herhangi bir sır uygulaması yapılmayacağı için dış yüzey perdahlanarak parlaklık kazanması sağlanmıştır. İç yüzeyde renkli metal kutular rastgele kesilerek belli bir düzende yapıştırılmıştır. Üst bölümde kurutulmuş dört yapraklı yoncalar otomobillerin bozulan farlarından çıkan ampullerin içerisine yerleştirilmiş, epoksi dökülerek ampul içinde şeffaf görünüm sağlanmıştır. Uygulaması yapılan tasarımlarda şans getirdiğine inanılan yonca bitkisinin gözlemlenmesi amaçlanmıştır (Görsel 54).

Görsel 54: Büşra Maden Demirkaynak, Yonca, 24x22x13, Elle Şekillendirme, 1040°C, (Kişisel arşiv), 2023.

Görsel 55: Büşra Maden Demirkaynak, Yonca (Yan Görüntü), 24x22x13, Elle Şekillendirme, 1040°C, (Kişisel arşiv), 2023.

Çalışmanın devamı olarak iki adet daha tasarım yapılmıştır. Bu tasarımların dış yüzeyinde çizgisel uygulamalar diğer çalışmalarda olduğu gibi devam etmiş, çizgilerin içinde mavi ve kırmızı sır uygulamaları yapılmıştır. İç yüzeyde ise kırmızı ve mavi renklerde metal parçalar, seramik malzemenin yanında kullanılarak sanatsal formun ifade zenginliği artırılmaya çalışılmıştır (Görsel 56).

Görsel 56: Büşra Maden Demirkaynak, Yonca, 23x22x12, Elle Şekillendirme, 1040°C, (Kişisel arşiv), 2024.

Görsel 57: Büşra Maden Demirkaynak, Yonca (Yan Görüntü), 23x22x12, Elle Şekillendirme, 1040°C, (Kişisel arşiv), 2024.

3.6.Uğur Böceği

Uğur böcekleri doğa ve insanlar için yararlı böcekler grubunda yer almaktadır. Uğur böceklerinin uğurlu olarak kabul edilmesinin nedeni; yaprak bitleri ve koşnilleri yemeleri ve biyolojik mücadelede kullanılmalarıdır. Etkili bir kimyasal olan böcek ilacı kullanımını da azaltmada faydaları bulunmaktadır. Bitki zararlılarını ortadan kaldırarak bitkileri çeşitli hastalıklardan koruyan yapısı nedeniyle uğurlu sayıldıkları düşünülmektedir.

Sosyokültürel anlamda hayvanların önemli bir alana sahip olduğunu ifade eden Mollaibrahimoğlu, hayvanların özelliklerine efsanelerde ve masallarda, atasözleri ve deyimlerde hatta halkbilimini kapsayan birçok türde rastlamanın olası olduğunu vurgulamaktadır. Bu sebeple hayvanların dünyası ve yaşam biçimleriyle bu kadar ilgili olmanın, bu yaşam biçimini yüzlerce yıl devam ettiren bir ulusun inanç

yapısında hayvanlarla alakalı inanışların fazla olması kaçınılmazdır ifadelerini kullanmıştır (Mollaibrahimoğlu, 2008, s. 4).

Uğur böceğinin kanatlarındaki beneklerden yola çıkılarak iki adet form tasarlanmıştır. Dış yüzeyde çizgiler ve noktalar kullanılmış, kırmızı sır uygulanarak 1040°C derecede fırınlanmıştır. Böceğin genel yapısının tam tersi olarak formlarda siyah üzerine kırmızı renkte sır uygulamaları yapılmış ve iki farklı boyutta çalışılmıştır (Görsel 58).

Görsel 58: Büşra Maden Demirkaynak, Uğur Böceği, 28x24x20, Elle Şekillendirme, 1040°C, (Kişisel arşiv), 2024.

Görsel 59: Büşra Maden Demirkaynak, Uğur Böceği (Üst Görüntü), 28x24x20, Elle Şekillendirme, 1040°C, (Kişisel arşiv), 2024.

SONUÇ

Yüzyıllar boyunca söylenceler ve kültürel aktarımlarla bilinçaltına işleyen batıl inançların, kişilik oluşumunda da önemli bir rolü bulunmaktadır. İnanç şekillerini incelediğimizde batıl inançların fayda sağladığı düşünce yapısına karşı, batıl inançların yaşantımızı olumsuz yönde etkilediği durumlar da bulunmaktadır. Yaşam kalitesini düşüren, günlük işlerin tamamlanmasını engelleyen, bireylerin hayatlarının her anını batıl inançlara uygun yaşayarak şekillendirmekte olduğu ve bunun sonucunda da bireylerde aşırı endişeli, kaygılı, takıntılı düşüncelerin, çeşitli psikolojik hastalıkların olabileceği de bilinmektedir.

Araştırma kapsamında, ilk bölümde, batıl inançların tarihsel sürecinden, günümüze nasıl ulaştığından ve hayatımızdaki etkisinden bahsedilmiştir. Türk kültüründe bilinen ve uygulanan bazı batıl inançlar anlatılarak, batıl inanç olarak uygulanan bir takım büyüsel işlemler, türbe ve yatır ziyaretleri, ritüeller anlatılmıştır. İkinci bölümde batıl inançların ne kadar çeşitli olduğu ve insanlar üzerindeki etkileri örneklerle aktarılmıştır. Raporun üçüncü bölümü olan uygulamalarda; paskalya, anahtar, nazar, yonca, uğur böceği gibi inanışlar seçilerek tasarımlar yapılmıştır. Tasarımlar oluşturulurken formlarda boşluğa önem verilmiş, anlatılmak istenilen nesneler oluşturularak, dış yüzeylerde çizgisel uygulamalar yapılmıştır. Dayanıklılığı ve kolay işlenişi sebebiyle çalışmalarda beyaz ve kahverengi ince şamotlu stoneware kil kullanılmıştır. Yonca konulu uygulanan formların üç tanesi seramik ve karışık malzeme-karışık teknik (mixed media) ile yapılmıştır. İç yüzeylerde farklı renklerde metal içecek kutuları kesilerek yapıştırılmıştır, uygulamanın birinde diğerlerinden farklı olarak cam ampul de kullanılmıştır. Tasarımlarda renkli astar, sırlar ve şeffaf sır uygulamaları yapılmıştır. Tüm bu malzeme ve teknik çeşitliliğiyle ifade olanakları arttırılmaya çalışılmıştır.

Ritüel amacıyla yapıldığı düşünülen mağara resimlerinde doğal boyaların kullanıldığı bilinmektedir. Doğal boyama yöntemlerinin ilk örnekleri olarak bilinen

mağara resimlerinde, bitkilerin öz suyu ve madenlerin çeşitli hayvansal yağlarla karıştırılarak uygulandığı düşünülmektedir. Bilinen en eski örneklerden yola çıkılarak, günümüzde daha çok tekstil alanında kullanıldığı bilinen bitkilerle boyama yöntemleri ve bu bitkilerin seramik formlar üzerindeki etkileri araştırılarak sonuçları gözlemlenmiştir. Yapılan ilk deneme ürünlerinin üzerinden iki yıl geçmiş olup, elde edilen renklerde herhangi bir bozulma olmadığı gözlemlenmiştir. Dayanıklılığı ve oluşturduğu etkiler sonucunda paskalya kutlamalarının sembolü olan boyanmış yumurtaların seramik uygulamaları yapılarak bitkilerle boyama işlemleri bu formlar üzerinde uygulanmıştır. Araştırma kapsamında önce deneme ürünleri yapılarak bitkilerle boyama yöntemlerinin sonuçları gözlemlenmiştir. Uygulanan denemeler sonucunda seramik formlar üzerinde ip, vazelin, yaprak gibi materyallerin kullanımıyla farklı dokular elde edilmek istenmiş ve yumurta şeklindeki formlar üzerinde uygulanmıştır. Bitkilerle yapılan bu doğal renklendirme yöntemlerinin seramik teknolojisi kapsamında uygulanabilir olduğu gözlemlenmiştir.

Batıl inançların yansımalarının yalnızca insan yaşamında değil, sanat alanında da olduğunu bu sanat eseri raporu kapsamında yapılan araştırmalarda ve gerçekleştirilen uygulamalarda görebiliriz. Batıl inanç nesnelerinin sanattaki yansımalarında; seramik yüzeylerin bitkisel boya yöntemleriyle boyanarak ifade zenginliği yaratılmaya çalışılmıştır. Bu boyama yöntemlerinin yeni sanatsal oluşumlara olanak sağlayabileceği ve kaynak teşkil edebileceği düşünülmektedir. Günümüzde farklı alanlarda kullanılan bitkilerle boyamaların sanat alanında kullanılabilirliği de yine bu çalışmayla anlatılmak istenmiş, elde edilen bilgiler doğrultusunda literatüre kaynak olabilecek çalışmalar yapılmıştır.

KAYNAKLAR

Altunay, Erhan. (2020). *Kadim Cadılık Öğretisi*, s. 51.

Anadoluyugeziyorum.com. Erişim Tarihi: 25.01.2024.
<https://anadoluyugeziyorum.com/blogdetay/turkiyenin-en-cok-ziyaret-edilen-camii-ve-turbeleri>

Ankh, Nil'in Anahtarı. Erişim:02.04.2023.
<https://ankacollection.com/blog/icerik/ankh-nil-in-anahtari-crux-ansata>

Arlı, Mustafa. (1984). Doğal Boyalarla Boyama Yöntemleri Üzerinde Düşünceler. *2. Ulusal El Sanatları Sempozyumu Bildirileri*. Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları, İzmir. No: 19, s. 15-25.

Ateş, Mehmet. (2001). *Mitoloji ve Semboller*, İstanbul: Aksiseda Matbaası.

Aydın, Mustafa. (1995). *Fal, İslâm Ansiklopedisi*, Cilt 12, s. 134-138. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Ayşe Simin Günday. Tekstil Ürünü Üzerinde Shibori Baskı Uygulaması. 2023. Erişim: 05.12.2023. <https://www.instagram.com/p/Cp0ZnloDUYo/>

Ayşe Simin Günday. Ekolojik Baskı Hazırlık ve Uygulama Aşamaları. 2023. Erişim:05.12.2023. https://www.instagram.com/p/Co4fW66LNmQ/?img_index=1

Ayşe Simin Günday. Ekolojik Baskı Uygulamaları. 2023. Erişim: 05.12.2023. <https://www.instagram.com/p/CmMf6RzLUoL/>

Babil Çivi Yazısı Kil Tablet. Erişim: 27.11.2023.
https://www.britishmuseum.org/collection/object/W_1883-0121-141

Baykara, Tuncer. (1967). Cehri Üzerinde Notlar. *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi*. s. 160-164.

Baytop, Turhan. (1963). Türkiye'nin Tıbbi Ve Zehirli Bitkileri. *İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 1039 Tıp Fakültesi No: 59*. İstanbul: İsmail Akgün Matbaası.

Bozacı, Bahar. (2017). *Doğanın şarkısı*. İzmir: Ekolojik Baskı.

Cambridge İngilizce Sözlük. Erişim Tarihi: 12.12.2023.

<https://dictionary.cambridge.org/tr/s%C3%B6zl%C3%BCk/ingilizce-t%C3%BCrk%C3%A7e/superstition>

Çelik, İsmail. (1974), Nazar, Nazarlık ve İlgili Büyüsel İşlemler, *B.Ü.F.K., Boğaziçi Üniversitesi Halkbilimi Yıllığı*, s. 155-184.

Çiçekler, Ahmet Naim. (2019). Isaac Barrow'un Kaleminden Türklerde Batıl İnançlar/Hurafeler/Halk İnanışları. *Dil Ve Edebiyat Araştırmaları*, s. 165-188.

Ercivan Batur, Gülcan. (2018). Mavi Boya İndigo Bitkisinin Tarihsel Serüveni. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 11, Sayı: 60

Eyüboğlu, Ü., Okaygün, I., Yaraş, F., (1983). *Doğal Boyalarla Yün Boyama*. Uygulamalı Eğitim Vakfı, İstanbul.

Fıçıoğlu, Ayşe. (2015). *Tokat Yazmacılığı Ve Shibori Sentezi İle Çağdaş Uygulamalar*, (Yayınlanmış Sanatta Yeterlik Tezi). Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

Graves, Robert. (2004). *Yunan Mitleri; (Tanrılar, Kahramanlar, Söylenceler)*. (U. Akpur Çev.). İstanbul: Say Yayınları.

Gombrich, Ernst Hans. (1992). *Sanatın Öyküsü* (B. Cömert Çev.). Ankara: Remzi Kitabevi.

Gönüz, A., Aksoy, A., ve Karabacak, E. (2006). Çanakkale ve Çevresinde Doğal Yayılım Gösteren Bazı Potansiyel Boya Bitkileri. *Anadolu Ege Tarımsal Araştırma Enstitüsü Dergisi*, cilt 16, sayı 1.

Gülüş, İhsan. (2016), "Batıl İnançların İletişimsel İşlevi ve Medyadaki Yansımaları". *Atatürk İletişim Dergisi*, Sayı 10.

Güncel Türkçe Sözlük. Erişim Tarihi: 12.01.2024. <https://sozluk.gov.tr/>

Güngör, Kemal. (1956). *Türk Etnoğrafya Dergisi*, Maarif Basımevi. Ankara.

İnsan ve Bizonun Mücadele Sahnesi. Erişim: 18.10.2023. https://www.arkeotekno.com/pg_82_ust-paleolitik-cag-lascaux-magarasi-arkeoastronomisi

İsis Duvar Resmi. Erişim: 20.11.2023. <https://antikmisir.com/isis/>

Karadağ, Recep.(2007). *Doğal Boyamacılık*, Ankara: Dösım Basım Evi.

Kayabaşı, Nuran. (1995). *Cehri (Rhamnus petiolaris L.)’den Elde Edilen Renkler ve Bunların Yün Halı İplikleri Üzerindeki Haslık Dereceleri Üzerinde Bir Araştırma*, (Yayınlanmış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

Kedi mummyası. Erişim: 21.11.2023. <https://arkeofili.com/antik-misir-mumyasinda-uc-kedinin-kalintilari-bulundu/>

Kedi mummyası, British Museum. Erişim: 21.11.2023. https://www.arkeolojiisanat.com/shop/blog/kediler-ilk-tarimcilar-ve-vikingler-sayesinde-dunyaya-hakim-oldu_3_182602.html

Köse, Ali. (2021). Batıl İnanç, *Sosyal Bilimler Ansiklopedisi*, İstanbul: Tübitak Bilim Yayınları, 1. Cilt, s.122.

Köse, A., Ayten, A. (2009), “Batıl İnanç ve Davranışlar Üzerine Piko- Sosyolojik Bir Analiz”. *Dilbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, Cilt 9/Sayı 2, s. 45- 70.

Kültürenvanteri.com. Erişim Tarihi: 10.02.2024
<https://kulturenvanteri.com/tr/yer/oruc-baba-turbesi/#17.1/41.01817/28.93016>

Lascaux Mağarası. Erişim: 18.10.2023.
<https://www.worldhistory.org/image/8664/lascaux-ii-cave-today/>

Mevlana Türbesi. Erişim: 12.07.2023. <https://www.aydinlik.com.tr/haber/ne-olursan-ol-yine-gel-mevlana-turbesi-ziyaretcilerini-bekliyor-nereyi-gezelim-mevlana-turbesi-nereyi-gezelim-mevlana-turbesi-konya-gezilecek-yerler-378556>

Milliyet.com. Erişim Tarihi: 18.06.2023.
<https://www.milliyet.com.tr/molatik/galeri/farkli-ulkelere-ait-13-batil-inanc-75107/2>

Mollaibrahimoğlu, Ciğdem. (2008). *Anadolu Halk Kültüründe Hayvanlar Etrafında Oluşan İnanç ve Pratikler*. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. Trabzon.

Orçin, Gizem. (2021). Kitlesele Sığınakta Bir Mutluluk Vaadi. Günlük Astroloji Sayfaları Üzerine Bir Analiz. *Egemia Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Medya Ve İletişim Araştırmaları Hakemli E-Dergisi*, Sayı:9. 141-161.

Örnek, Sedat Veyis. (1971). *Etnoloji Sözlüğü*. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil Ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları: 200.

Özbek, Metin. (1997). “İnsanın Öyküsü”, *Bilim ve Ütopya*. Sayı 40.

Özbek, Metin. (2000). *Dünden Bugüne İnsan*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

Saenko, Iu. V. (2005) "The Superstitions of Today's College Students", *Russian Education and Society*, cilt: 47, sayı:12.

Samanyolu' nun Kökeni. Erişim: 21.09.2022.
<https://www.istanbul-sanatevi.com/sanatcilar/soyadi-t/tintoretto/tintoretto-samanyolu-12333/>

Sanatabasla.com. Erişim Tarihi: 07.05.2024.
<https://sanatabasla.com/2019/01/samanyolunun-kokeni-the-origin-of-the-milky-way-tintoretto/>

Secondhandivanovo.ru. Erişim Tarihi: 16.04.2024.
<https://secondhandivanovo.ru/tr/ulichnyji-stil/simvol-udachi-i-vezeniya-simvoly-udachi-kak-privlech-dengi-lyubov-i.html>

Schell, Stanley. (2012). *Halloween Festivities (Werner's Reading and Recitations*. No.31 Paperback – Large Print, October 2.

Senemoğlu, Nuray. (2011). *Gelişim Öğrenme Ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya*. Ankara: Pegem Akademi, 20. Baskı.

Son Akşam Yemeği. Erişim: 17.03.2023.
[https://tr.wikipedia.org/wiki/Son_Ak%C5%9Fam_Yeme%C4%9Fi_\(tablo\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Son_Ak%C5%9Fam_Yeme%C4%9Fi_(tablo))

T.C. Tarım Ve Orman Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü. Erişim Tarihi:05.11.2023
<https://www.ogm.gov.tr/tr/yararli-bilgiler/haftanin-agaci/mazi-mesesesi>

Türkoğlu, Berrin. (2009). *Batıl İnançlar Adetler Ve İnanışlar*. İstanbul: Astral Yayınları.

Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. Erişim Tarihi: 10.04.2024.
<https://islamansiklopedisi.org.tr/batil-fikih>

Ünal, Kübra. (2007), "Popüler dinin düşünüş biçimi üzerindeki etkisi." *Bilim, Eğitim ve Düşünce Dergisi*. 7/1.

Vikipedi, (2024). 13 (Sayı), Erişim Tarihi: 11.03.2024.
[https://tr.wikipedia.org/wiki/13_\(say%C4%B1\)#:~:text=Hristiyanl%C4%B1kta%2013%20say%C4%B1s%C4%B1n%C4%B1n%20u%C4%9Fursuzlu%C4%9Fu%20ile%20ilgili%20bir%C3%A7ok%20teori%20ortaya%20at%C4%B1m%C4%B1%C5%9Ft%C4%B1r.&text=Leonardo%20da%20Vinci'nin%20",birlikte%20yedi%C4%9Fi%20son%20yemek%20resmedilmi%C5%9Ftir.](https://tr.wikipedia.org/wiki/13_(say%C4%B1)#:~:text=Hristiyanl%C4%B1kta%2013%20say%C4%B1s%C4%B1n%C4%B1n%20u%C4%9Fursuzlu%C4%9Fu%20ile%20ilgili%20bir%C3%A7ok%20teori%20ortaya%20at%C4%B1m%C4%B1%C5%9Ft%C4%B1r.&text=Leonardo%20da%20Vinci'nin%20)

Willendorf Venüsü. Erişim Tarihi: 10.04.2024
https://tr.wikipedia.org/wiki/Willendorf_Ven%C3%BCs%C3%BC

Willendorf Venüsü. Erişim: 15.09.2022.
<https://www.peramuzesi.org.tr/blog/sanatta-venus/1427>

Yemenlioğlu, Mazhar Murat. (2020). *Şamanizm Dünya Dinlerinden*. İstanbul: Gelenek Yayıncılık.

Etik Beyanı

Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Tez/Sanat Çalışması Raporu Yazım Yönergesi'ne uygun olarak hazırladığım bu Tez/Sanat Çalışması Raporunda,

- Tez/Sanat Çalışması Raporu içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- görsel, işitsel ve yazılı bütün bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- atıfta bulunduğum eserlerin bütününe kaynak olarak gösterdiğimi,
- kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- bu Tez/Sanat Çalışması Raporunun herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir Tez/Sanat Çalışması Raporu çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

26/06/2024

Büşra MADEN DEMİRKAYNAK

Yüksek Lisans Sanat Çalışması Orijinallik Raporu

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Güzel Sanatlar Enstitüsü

Tez/Sanat Çalışması Raporu Başlığı: Batıl İnanç Nesnelerinin Çağdaş Seramik Sanatında Yorumlanması

Yukarıda başlığı verilen Tez/Sanat Çalışması Raporunun tamamı aşağıdaki filtreler kullanılarak Turnitin adlı intihal programı aracılığı ile Tez Danışmanım tarafından kontrol edilmiştir. Kontrol sonucunda aşağıdaki veriler elde edilmiştir:

Raporlama Tarihi	Sayfa Sayısı	Karakter Sayısı	Savunma Tarihi	Benzerlik Oranı (%)	Gönderim Numarası
26.06.2024	71	85732	27.05.2024	2	2408364779

Uygulanan filtreler:

1. Kaynakça hariç
2. Alıntılar dâhil
3. 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Tez/Sanat Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim. (26/06/2024)

Büşra MADEN DEMİRKAYNAK

Öğrenci No.: N20237906

Anasanat Dalı: Seramik

Program (işaretleyiniz):

Yüksek Lisans	Sanatta Yeterlik	Doktora	Bütünleşik Doktora
X			

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.
Doç. Hikmet Mutlu YAĞCI

Master's Art Work Originality Report

HACETTEPE UNIVERSITY

Institute of Fine Arts

Title: Interpretation of Superstition Objects in Contemporary Ceramic Art

The whole thesis/art work report is checked by my supervisor, using Turnitin plagiarism detection software taking into consideration the below mentioned filtering options. According to the originality report, obtained data are as follows.

Date Submitted	Page Count	Character Count	Date of Thesis Defence	Similarity Index (%)	Submission ID
26.06.2024	71	85732	27.05.2024	2	2408364779

Filtering options applied are:

1. Bibliography excluded
2. Quotes included
3. Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read the Hacettepe University Institute of Fine Arts Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations, I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge. I respectfully submit this for approval. (26/06/2024)

Büşra MADEN DEMİRKAYNAK

Student No.: N20237906

Department: Ceramic

Program/Degree (please mark):

Master's	Proficiency in Art	PhD	Joint Phd
X			

SUPERVISOR APPROVAL

APPROVED

Doç. Hikmet Mutlu YAĞCI

YAYIMLAMA VE FİKRÎ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesi'ne verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversite'ye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikrî mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin/raporumun tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalara (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin/Sanat Çalışması Raporunun kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin/sanat çalışması raporumun tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde/sanat çalışması raporumda yer alan, telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversite'ye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*** kapsamında tezim/sanat çalışması raporum aşağıda belirtilen haricinde YÖK Ulusal Tez Merkezi/ H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

☐ Enstitü/ Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... yıl ertelenmiştir. (1)

☐ Enstitü/ Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... ay ertelenmiştir. (2)

☐ Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. (3)

26/06/2024

Büşra MADEN DEMİRKAYNAK

*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge

- (1) Madde 6.1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6.2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmasını ş ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7.1. Ulusal çıkarılan veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü teziere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

Tez Danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.

